

Laiškai **LIETUVIAMS**

1956 LIEPA - RUGP. (JULY - AUG.) VOL. VII, No. 7

T U R I N Y S

JĖZUITŲ ORDINO ĮSTEIGĖJAS — A. Tamošaitis, S. J.	193
LIETUVOS JĖZUITAI — Bruno Markaitis, S. J.	203
ŽMOGAUS VIENATVĖ — Alfonsas Grauslys	210
SLAPUKAIS ŽAIDŽIĄS DIEVAS — G. S.	217
"RAMUSIS AMERIKIETIS" — K. Pečkys, S. J.	221
IŠ FILMŲ PASAULIO — B. Markaitis, S. J.	223

Viršelyje: Šv. Ignacas Lojolą, Jėzuitų Ordino Įsteigėjas ir pirmasis Generolas. Šiais metais, liepos mėn. 31 d., sueina keturi šimtai metų nuo Šv. Ignaco mirties. Šis "L. L." numeris yra pašvęstas tai sukakčiai paminėti.

"Laiškai Lietuviams" leidžiami Tėvų Jėzuitų kas mėnesį, išskyrus liepos-rugpiūčio dvimėnesinį. Metinės prenumeratos kaina du doleriai. Atskiras numeris 20 centų.

Redaktorius — Juozas Vaišnys, S. J.

Redakcijos nariai: Bruno Markaitis, S. J.

ir Anicetas Tamošaitis, S. J.

Administratorius — Petras Kleinotas, S. J.

Redakcijos ir Administracijos adresas: 5541 S. Paulina St., Chicago 36, Illinois.

Telefonas: HEmlock 4-1677.

LETTERS TO LITHUANIANS. Published monthly except July and August, when bi-monthly, by The Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 5541 S. Paulina St., Chicago 36, Illinois. Tel. HEmlock 4-1677. Yearly subscription two dollars. Single copy 20 cents. Entered as second class matter at the Post Office at Chicago, Ill. Additional office of mailing in Putnam, Conn.

1956 M. LIEPOS - RUGP. MĖN.

VOL. VII, NO. 7

JĖZUITŲ ORDINO ĮSTEIGĖJAS

(šiomet sukanka 400 metų nuo
Ignaco Lojolos mirties)

1. Turnyrai, medaliai, damos...

— Nejaugi pily nėra nieko padorinio skaitymui? — riteris susiraukęs pastūmė į šalį "Kristaus gyvenimą" ir "Šventųjų legendas". — Vienšios dvi pamaldžios knygos?

Apsivylęs, karys pasitaisė pagalvį ir, palindęs po apklotu, bandė užsnūsti. Nevyko. Vis dar sopėjo begyjančią koją. Buvo jau šimtus kartų suskaitęs lubų lentas ir voratinklius kampuose. Gulėti ir nieko neveikti veržliam ir lakios vaizduotės kareiviui buvo tikra kankynė. Manė, jog paprašius atneš jam knygų apie riterių nuotykius, jų širdžių damas, meilės laiškus, dvikovas. Tokias knygas jis ryte rydavo laisvalaikiais. O čia, toje davatkiškoje pilyje, tebuvo vien pora pamaldžių knygpalaidų! Po šimts perkūnų, biauuru! Tokios nešventos mintys skrido per galvą žmogaus, sukūrusio draugiją, į kurią nūdien kasmet įstoja po pusantro tūkstančio jaunų vyrų siekti šventumo.

Ignacas Lojolą buvo karys su visomis geromis ir blogomis ano meto riterio savybėmis. Nuo pat ankstybos jaunystės likimas jį vedžiojo po Ispanijos didikų pilis su jų žymiais vyrais, intrygomis, gražiomis damomis ir saldžiais komplimentais. Būdamas penkiolikos metų berniukas, jau tarnauja pažu vyriausio kara-

liaus išdininko dvare. Didžiausia jaunojo pažo svajonė — tapti kariu. Riterių romanuose aprašyti didvyriai, jų kovos ir meilės istorijos buvo visiškai užvaldę jo vaizduotę. Cervantes tada dar nebuvo parašęs savo Don Kichoto; riterių romanai buvo ispanų jaunimo gaudyte gaudomi. Ignacas elegantiškiau už kitus rengėsi, dažnai didžiudamasis žvelgė veidrodyje į savo tamsių plaukų garbanas ir bręstančią jaunuolio figūrą.

Netrukus atėjo ilgai svajota diena — pažas pašvenčiamas riteriu. Ignaco, priklaupusio ant vieno kelio, pečius paliečia kardo plokštuma. Tuo gestu jis įrašomas į riterių eiles. Nuo šios dienos jo dienotvarkė bus riterių turnyrai, žibančios ietys ir žvangą kardai; jo pareiga — ginti silpnuosius, atkeršyti nuskriaustuosius ir saugoti kraštą nuo priešo; jo troškimas — pasižymėti savo valdovo tarnyboje, iškilti iš kitų ir padaryti džiaugsmo savo pasirinktai mergaitei — riterio širdies damai. Pašvėstas riteriu, Ignacas stoja į Navaros hercogo, galingo karaliaus vasalo, kariuomenę. Jo širdis, kaip kiekvieno jauno riterio, dega troškimu susikauti su priešu. Ilgai laukti neteko. Nužiūrėjęs gerą progą, į Navarą įžgiuoja Prancūzijos karalius, pasiryžęs atplėsti tą provinciją nuo Ispanijos. Užėmę kaimyninius miestus,

prancūzai artinasi prie Pamplonos, Navaros sostinės. Hercogas Pamplonos ginti pasiunčia Ignacą ir jo brolių su būriu kareivių. Putotais, prunkščiančiais žirgais atskubėję, patiria, kad miesto gyventojai jau nutarę sutikti priešą atidarytais vartais. Nieko nepadeda argumentai ir įtikinėjimai atsisakyti tokio gėdingo nutarimo: iš naujo nubalsuojama priešui pasiduoti. Brolis apsiėmęs grįžta namo su karių būriu. Ignacas pasirenka kito kelią. Su drąsulių sauja pasitraukia už miesto tvirtovės sienų. Buvo Sekminių diena. Dar tą patį vakarą miestą pasiekia pirmieji prancūzų daliniai. Rytojaus dieną priešas apsupa pilį ir pareikalauja pasiduoti. Ignacio atsakymas — tvirtovė bus ginama iki paskutinio kareivio! Užverda nelygi kova. Ilgai ir narsiai jis kaunasi pirmose eilėse, prancūzų artilerijai negailestingai daužant pilies mūrus. Vienas sviedinys pataiko į Ignacą, sutrupindamas jo dešiniąją koją ir smarkiai sužeisdamas kairiąją. Su vadu krinta ir pilies pasipriešinimas. Būdami jo drąsos liudininkai, prancūzai laiko sau didelę garbę patarnauti sužeistam pilies gynėjui: aprišę žaizdas, nuneša į ramens vietą operacijai ir slaugymui.

Po poros savaitių, ligoniui sustiprėjus, jį pargabena namo į Lojolos pilį. Kelionė per kalnus ir slėnius, dideliais vingiais aplenkiant priešą, buvo ilga ir be galo varginanti. Ar tai dėl vargingos kelionės ar Pamplonos gydytojų neapdairumo, netrukus pasirodo, kad sužeistos kojos kaulai blogai suaugę. Ką? Jis turės būti visam amžiui raišas? Sudie riterystė, turnyrai, garbės medaliai ir damos!

— Ne, to tai jau nebus! Sulaužyti koją iš naujo ir tinkamai sudėti kaulus! — įsako gydytojams.

Kam yra tekę girdėti apie 16-jo šimtmečio chirurgijos metodus ir operacijos priemones, tas žino, kokia plieninė turėjo būti Ignacio Lojolos valia tokiam apsisprendimui. Pačios operacijos metu iš jo sukastų lūpų nepasigirsta nė vieno aiktelėjimo. Vien sugniaužti kumščiai liudija apie raižantį skausmą. Operacija pavyksta. Tačiau prie kelio vienas sudurtų kaulų lieka atsikišęs, sudarydamas toje vietoje baurią kuprą. Kur jis, elegantiškas kavalierius, turės dėti akis, pasirodęs su tokia išpampusia blauzda dvaro damų akivaizdoje? Koja dar bauriau atrodys, sėdint balne. O į jį gi bus nukreiptos visų akys, kai jos — mūsų ir turnyrų laimėtojas — papuoštas garbės vainikais pro visą išsirikiavusį karaliaus dvarą!

— Atsikišusį kaulą nupiauti! — įsako Ignacas savo giminių ir net pačių gydytojų pasibaisėjimui. Vėl chirurgo peilis, be narkozės, be morfijo tablečių skausmui sumažinti. Vėl sugniaužti kumščiai, ir jokio sudejavimo iš sukastų lūpų. Ignacio kančias saldino mintis, kad netrukus vėl bus riterių eilėse. Lojolos pilį neseniai buvo pasiekusi žinia, jog prancūzai neseniai pralaimėjo ir ant Pamplonos tvirtovės vėl plevėsavo Ispanijos vėliava. Jam, narsiam sostinės gynėjui, dabar atviras kelias į garbę! Be to, jo mylimoji mergaitė, princesė Kotryna, irgi ketino apsigyventi arčiau su savo motina. Ji dažniau dabar girdės apie Ignacio Lojolos žygdarbius! Kad tik ta sutvarstyta koja greičiau gytų!

2. Sušvinta nauji horizontai...

O gijo ji pamažu. Buvo atėjęs ruduo. Vien nuoboduliui nuvyti Ignacas laikas nuo laiko atsiversdavo "Šventųjų legendas". Nebuvo kas ki-

ta veikti. Pradžioje jį ėmė noras juoktis iš ten aprašytų keistuolių: iš jų baimės nusidėti, gyvenimo džiaugsmų atsisakymo, bėgimo nuo turtų ir garbės, galvojimo apie mirtį... Po kurio laiko Ignaco juokas nebeėmė. Skaitydamas apie šventųjų išpažinėjų drąsą, ėmė stebėtis. Jie verčiau sutikdavo mirti negu sulaužyti ištikimybės žodį Dievui! Tai juk riteriška! Net žili, palinkę seneliai ir moterys neišsigąsdavo kankinimo įrankių. Tiesa, ir jis, Ignacas, neseniai daug iškentėjo, nesudejuodamas, vyriška drąsa. Kentėjo, kad vėl galėtų sėdėti balne, grakščiai nusilenkti damoms ant žibančio parketo... Bet šventieji, kurių gyvenimus skaitė, tai darė dėl kažko nematomo, jausmais neapčiuopiamo, šioje žemėje nerandamo. Prieš jų akis turėjo šviesti tikslas, ir į jį jie buvo nukreipę visas savo jėgas. Argi tai nėra kažkas didinga? Taip elgtis nebūtų darę gėdos nė kilniausiam Ispanijos riteriui. Karys Ignacas neramiai apsi-
verčia lovoje. Mąsto. Sutrauktais antakiais. Prieš jo dvasios akis palengva atsiveria nauji horizontai. Jis buvo pašventęs savo jėgas karaliui. Gynė nuo prancūzų pilį. Troško medalių, pagarsėti... "Šventųjų legendos" ir "Kristaus gyvenimas" jam papasakojo apie kitą karalių — Viešpatį Kristų, kurio tikslas buvo užkariauti ne porą pilių, bet laimėti visą pasaulį! Kas kita buvo šventieji, jei ne kariai, susibūrę po kryžiaus vėliava to karaliaus tarnybai, jam visa širdimi ir visomis jėgomis atsidavę? Tamsos galybė, mirtinai neapkęsdama visa to, kas aukšta ir kilnu, irgi būrė tarnus po savo vėliava pragaištingiems planams įvykdyti. Pasaulis buvo didžiulis mūsų laukas, kuriame virė kova. Daug didesnė ir garbingesnė už Pamplonos gynybą ar Granados užkariavimai! Nevystas

garbės vainikas laukė Kristaus kario anapus už jo darbą ir pasišventimą. Ir koks vadas! Pats kovoja pirmosiose eilėse, nepalaužiamos drąsos, dieviškai didingas, bet drauge jautria ir mylinčia širdimi, neatstumias nė vieno, norinčio ateiti pas jį ir būti kartu. Argi ne tokį Viešpatį piešė jį pažinę evangelistai "Kristaus gyvenime"? Anksčiau taip godžiai vaikytasi garbė prieš žmonių saujelę, siekimas patikti dvaro damų būreliui, meilės nuotykiui ir stora pinigine nubluko ir supliuško Ignaco dvasioje kaip tuščias muilo burbulas. Dabar jo ambicijos vienu sparnų kirčiu pakilo iki pat dangaus aukštumų.

Koja sugijo. Negaišuodamas, Ignacas apsivelka savo puošniais riterio drabužiais, sėda į balną ir išjoja. Ne grįžti atgal pas Navaros riterius, bet į Montseratą, prie garsios Marijos šventovės. Kalno papėdėje nusiperka piligrimo drabužius. Vakare jais persirengęs, sudeda savo ginklus Dievo Motinai po kojų ir per visą naktį, riterių papročiu, budi. Tai jo pasiaukojimas Nekaltai Pradėtajai, kuri nuo šio laiko bus jo širdies dama. Ryto ūkanoms tebekabant virš kalnų, Ignacas nužengė į slėnį kovoti naujais ginklais ir tarnauti riteriu naujam vadui — Kristui. Montserato koplyčios prieangyje po šiais dienai tebėra į akmenį įkaltas užrašas: "1522 m. čia meldėsi šv. Ignacas Lojolą ir, džiaugsmo ašaromis akyse, pasiaukoją Dievui ir Švenčiausiajai Mergelei. Išbudėjęs naktį prieš jos statulą, iš čia išėjo steigti Jėzaus Draugijos".

Už trijų mylių nuo Montserato, tarp plačių vynuogynų, tiesiasi simpatingas, ramus Manrezos miestelis. Prie jo, skardžioje upės pakrausėje, tarp granatų medžių ir vešlių krūmų, Ignacas aptiko gražią olą. Nerasi pui-

kesnės vietos, šovė mintis, pasidžiaugti tuo, kas su tavim įvyko. Pasidžiaugti, užsirašyti savo pergyvenimus, pasikalbėti maldoje su savo naujuoju Vadu. Ignacas prie olos ir apsistojo. Čia buvo tyku ir gera. Girdėjosi vien upelio čiurlenimas ir paukščių čiulbesys. Tolumoje, kalne, didingai stiepėsi į dangų Montserato Marijos šventovė.

Kiekvienam mūsų yra tekę pergyventi momentą, kai į dvasią dvelktelėjo kažkas nežemiška. Gal kai nuo kalno viršūnės prieš mūsų akis išsiskleidė didingas gamtovaizdis, arba kai tarėme visam laikui sudie mylėtam asmeniui, gal kai teatro salėje mūsų akyse suspindo dvi ašaros. Tuokart mūsų kažkaip neėmė noras kalbėti. Lygiai tą patį, tik daug stipriau, žmogus pajunta po gilaus religinio išgyvenimo. Jo dvasia ilgisi nuošalumo. Joje vis dar gaudžia dievybės aidas. Širdį traukia netrukdomai to aido dar pasiklausyti, jį dar kartą pergyventi, pasisavinti. Paulius, Kristaus šviesos nutrenktas nuo žirgo prie Damasko vartų, pasitraukia į nuošalią vietą Arabijoje. Tenai, toje vienuoje, gimė didingos mintys, užrašytos vėliau apaštalo laiškuose. Ir Manrezos vienuoje Ignacas Lojolą užrašė didžios vertės mintis — Rekolekcijas. Nerasime kitos žmogaus parašytos knygos, tiek padėjusios sieloms. Sakoma, jog ji išganė daugiau sielų negu turi raidžių. Popiežiaus Pijaus XII-jo žodžiais, Rekolekcijų knygutė yra "vadovas dvasios kovai ir savęs pergalei. Kas tik įeina į rekolekcijų mankštos stovyklą ir atvira širdimi pasiveda jos taisyklėms, išeina giliu įsitikinimu ir gaivinančia dvasios jėga, pasisemta iš žvilgsnio į amžinąsias tiesas: gyvenimą ir mirtį, laiką ir amžinybę, žmogaus nupuolimą ir ilgesį pakilti,

Kristaus kančią ir prisikėlimo garbę". Virš šešių šimtų vyskupų prašomas, Pijus XI paskelbė šv. Ignacą visų pasaulyje vykstančių rekolekcijų globėju. Koku būdu kareivis, nieko daugiau neišmokęs kaip skaityti ir rašyti, ką tik pasakęs sudie romanų skaitymui, flirtui ir tuščios garbės vaikymuisi, galėjo per keletą mėnesių tapti vienu didžiausių dvasios gyvenimo vadovų, parašydamas visus savo gilumu, aiškumu ir logika nustebinantį, nenykstančios vertės sielovados veiklą, prašoka žmogaus supratimą.

3. Kristaus karių draugija

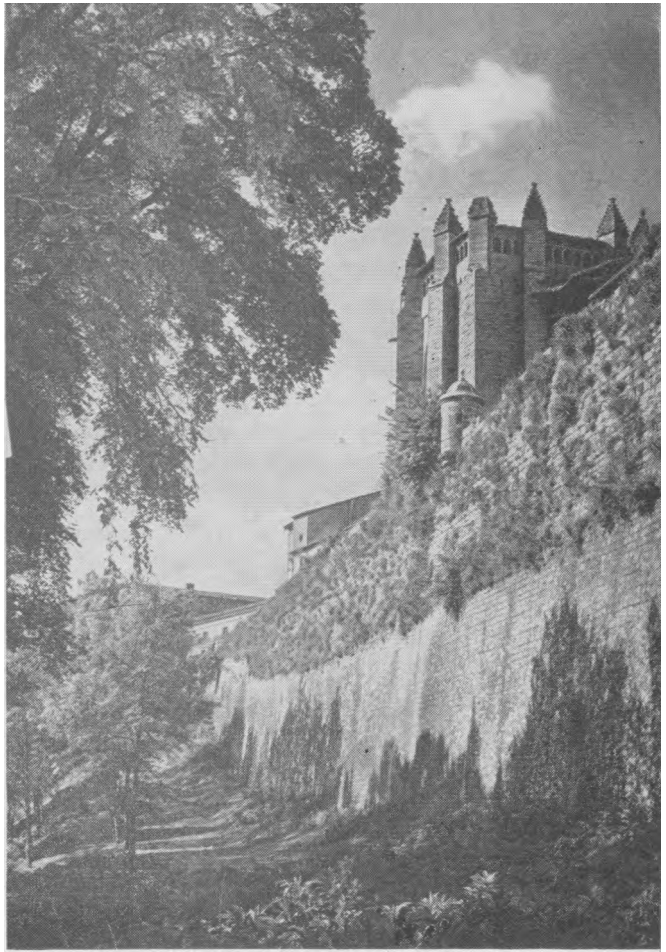
Veikalas atspindi kūrėją. Žvilgsnis į būdingesnius Jėzuitų Ordino bruožus paryškina Ignaco Lojolos charakterį.

Vienas Jėzuitams būdingų bruožų yra — *aiškiai turėti prieš akis tikslą ir jo siekti kiekviena leistina priemone*.

Ignacas turėjo plieno valią. Jei ko nors siekė, tikslas, žūt būt, turėjo būti jo! Kad ir kokia skausminga būtų negerai suaugusios kojos operacija. Įsako gydytojui iš naujo sulaužyti kaulus ir perkenčia skausmą sugniaužtais kumščiais. Turi pasiekti užsibrėžtą tikslą — būti grakštus kavalierius! Tokia paliko Ignaco valia visą gyvenimą. Atsivertęs iš riterio į Kristaus karį, užsidega troškimu laimėti žmones Dievui ir dangui. O tam užsidegimo neužteko: reikėjo kunigo išsilavinimo ir galių. Nevienam vyrui, sulaukusiam 33 metų ir baigusiam vien pradžios mokyklą, studijuoti kunigystei būtų reikę gaudyti vėjus. Ypač tais laikais, kai dar nebuvo nei suaugusiųjų gimnazijų nei vakarinių kursų. Visai kitaip pažiūrėjo į tai Ignacas. Netrukus Barcelonos

gyventojai galėjo matyti neįprastą vaizdą: vienoje žemiausių klasių, drauge su vienuolikamečiais vaikais, sėdėjo suaugęs, petingas vyras ir šluostėsi nuo kaktos prakaitą, kaldamasis į galvą lotynų gramatikos taisykles. O tos nelabosios niekaip nenorėjo ilgesnį laiką joje pasilikti: kurie trečiosios linksniuotės daiktavardžiai baigiasi įnagininke galūne -e, kurie -i; kurierieveiksmiai eina su galininku; kada vartoti vardininko su bendratim konstrukciją... Jo mažieji klasės draugai bus nesyki gardžiai nusižvenge, Ignacui padarius baisią lotynų sintaksės klaidą... Tačiau prieš jo akis švietė aiškus tikslas — kunigystė. Ir ją pasiekė, nors tai jam — subrendusiam vyrui — kaštavo trylika metų mokyklos suolo!

Tokie yra ir šv. Ignaco sūnūs. Jėzuitui šviečia prieš akis tikslas — laimėti žmones Kristui. Tam tikslui pasiekti nepaniekinama nė viena galima priemonė. Nuvykę į Indiją, jėzuitai misijonieriai rengėsi ir gyveno kaip brahmanai. Kinijoje ištisą šimtą metų buvo imperatoriaus dvaro mandarinais, mokydami kiniečius artilerijos, apskaičiuodami saulės ir mėnulio užtemimus, gražindami sodus fontanais, gamindami žemėlapius. Paragvajuje, pastebėję, kad vietiniai indėnai yra tingūs dirbti, bet labai mėgsta muziką, išradingi jėzuitai griebėsi mokytis groti. Rytą prikeldavo savo parapičius trimtais, paskui palydėdavo į darbą dūdų orkestru. Tokiu būdu laimėjo Kristui tūkstančius vietinių gyventojų. Šiandien Jungtinėse Valstybėse jėzuitai turi 28 universitetus bei kolegijas ir 41 aukštesniąją (High School) mokyklą. Be dviejų radijo stočių, veikia dar 12 kitų, sujungtų su jų kolegijomis ir universitetais. Jujų St. Louis

Senieji Pamplonos tvirtovės mūrai.

radio stotis, WEW, pradėjusi veikti 1921 m., buvo antroji visame krašte. Brolis Jurgis Rueppel, jos steigėjas, bus bene pirmasis Jungtinių Valstijų radijo komentatorius. Jėzuitų istorija garsi tokiais vardais kaip Tėvas Gerardas Hopkins, poetas; Tėvas Jokūbas Marquette, šiaurės Amerikos tyrinėtojas; Tėvas Jurgis Kamei, botanikas (nuo jo kamelijos gelė gavo savo vardą); Tėvas Erikas Wasmanas, biologas; Tėvas Juozas Lynch, pasaulinio masto seismologas — žemės drebėjimų ekspertas; Tėvas Antanas Possevino, 17-jo šimtmečio diplomatas, savo tarpininkavimu sėkmingai išrišęs nevieną surizgusią politinę problemą ir užbaigęs daug vai-

dų tarp ano meto Europos monarchų; Tėvas Angelo Secchi, vienas moderniosios astronomijos steigėjų, suklasifikavęs žvaigždes praėjusiam šimtmečiui. Jaunuomenės globėjas šv. Aloyzas ir visiems pasaulio vaikams gerai pažįstamas islandų rašytojas Jonas Svensonas (Nonis) irgi buvo jėzuitai. Jėzuitų mokslininkai ypač aktyvūs astronomijoje ir geologijoje. Jų ordinas tikra to žodžio prasme laiko pridėjęs ausį prie žemės: turi 28 seismologijos stotis (iš jų 18 Jungtinėse Valstybėse, kur valdžia teturi vos 8). Žemė negali sudrebėti, kad jėzuitai to nežinotų! Šv. Ignacas ragino savuosius, šv. Pauliaus žodžiais, tapti visiems viskuo, kad visus laimėtų Kristui. Jo sūnūs klusniai seka savo steigėjo raginimu.

Kitas būdingas Jėzuitų Ordino bruožas — *visur matyti ir rasti Dievą*.

Daugelis paklaus: argi vienuoliui dera užsiimti tokiais profaniais dalykais kaip botanika, zoologija, žemės drebėjimų registravimas?... Jo paskirtis juk yra šventumas ir vienybė su Dievu! Tai tiesa. Tik nepamirškina, jog daiktus, nors ir profaniausiu atrodančius. Viešpats sutvėrė ne tam, kad žmogui kliudytų siekti šventumo ir vestų šalin nuo Dievo. Priešingai, tvariniai yra tam sukurti, kad mus vestų į Dievą. Daugelis vidurinių amžių mistikų darė stambią klaidą: stengėsi vesti žmones tiesiai į Dievą, peršokdami tvarinius. Taip daryti yra užmerkti akis tiek tvarinių tikslui, tiek pačiai žmogaus prigimčiai. "Nėra kitų laiptų", teisingai pasakė Bažnyčios Daktaras šv. Robertas Bellarminas, "kuriais žmogus galėtų užkopti pas Dievą, kaip jo tvariniai".

Ignacui daiktai buvo tartum Viešpaties paberti ant mūsų gyvenimo tako, kad keltų mūsų mintis ir širdį į

Viešpatį, jų Tvėrėją. Jis ragino savuosius kiekviename dalyke ieškoti ir surasti Dievą. Kad ir koks profanus tad būtų jėzuito atliekamas darbas, jam jis yra priemonė priartėti prie Dievo. Va, mažytis, bet tipingas pavyzdys iš Jono Berchmanso, jauno jėzuitų šventojo, gyvenimo. Vieną popietę jis drauge su kitais, klierikais žaidė sviediniu. Kažkuris jo paklausė:

— Jonai, ką tu darytum, jei žinotum, kad po penkių minučių mirsi?

— Ką daryčiau? Aš paprasčiau paprasčiausiai žaisčiau toliau. Argi ne to dabar Dievas iš manęs nori?

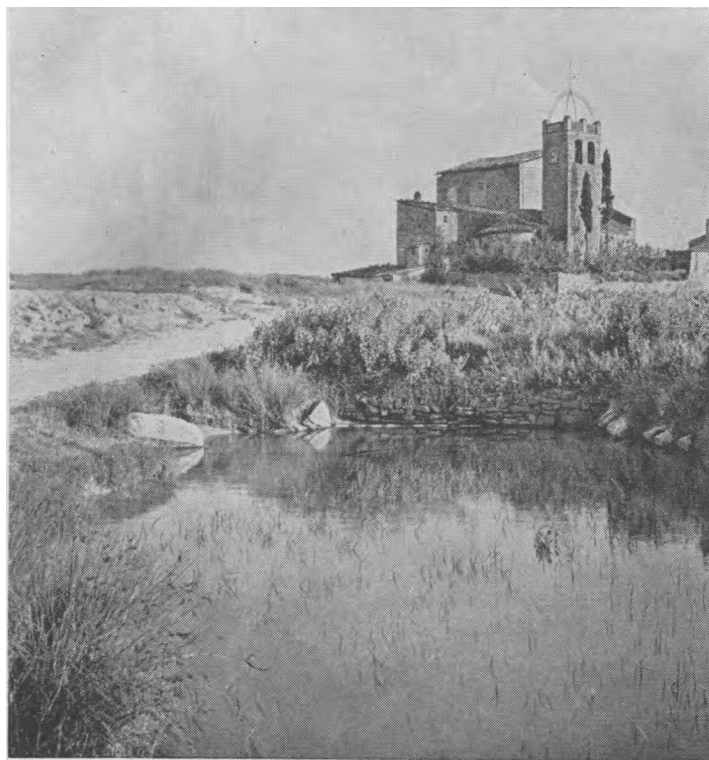
Koks puikus atsakymas! Drauge parodąs, jog kiekvienas veiksmas, atliktas deramoje dvasioje, yra nemažiau geras ir vertingas už maldas ir atgailas. Juk žinome, kad šventieji troško daryti didelių dalykų Dievo garbei, stengėsi nepraleisti nė mažiausios progos daryti, kas geriau ir tobuliau. Jei tad melstis ar atgailauti būtų buvę tobuliau, šv. Jonas Berchmansas, žinodamas, kad po penkių minučių mirs, būtų tikrai nenorėjęs praleisti tos paskutinės progos: būtų ėjęs į koplyčią melstis ar apsilvilkęs ašutiniais marškiniais. Tačiau jis nedvejodamas atsakė, jog būtų ir toliau žaidęs!

Dar vienas būdingas Jėzuitų Ordino bruožas — *visada stoti į kovą su Bažnyčios priešais*.

Ignacas buvo ir paliko karys. Tarnaudamas Navaros hercogui, narsiai gynė Pamplonos pilį. Vėliau, stojęs tarnauti naujam Vadui, drąsiai stojo ginti jo tvirtovės — Bažnyčios. Įvedė į savo vienuoliją specialų įžadą — eiti kovoti, kur tik šv. Tėvas siųs. Į Ordino konstituciją įrašė įstatymą, draudžiantį imtis darbų, varžančių judėjimo laisvę: jėzuitas turi visada būti laisvas vykti, kur to pareikalaus

**Santa Maria
De Viladordis.**

Šią šventovę labai mėgo Ignacas lankyti. Kartą čia jis buvo rastas apalpęs.

Kristaus vietininko valia. Ne be pagrindo Jėzuitų Ordinas vadinamas "popiežiaus lengvoji kavalerija". Prieš mirdamas, karštai prašė savo dvasios sūnų stengtis visada pasižymėti ištikimybe šv. Sostui.

Ignaco sūnūs uoliai vykdė savo steigėjo valią. Voltero pasakyme, nors ir perdėtame, yra tiesos: "sugriaukite jėzuitus, ir mes pribaigsime tą biaurybę Bažnyčia!" Kilus protestantizmo antplūdžiui, jėzuitų teologai, apsišarvavę žiniomis, ėmėsi griežtai ginti reformatų puolamas tiesas — Popiežių, Eucharistiją, Išpažintį, Dievo Motiną Mariją. Kilus absoliutizmui, daugelis Europos karalių ir valdovų panoro savo kraštuose tvarkyti net bažnytinius reikalus. Ordino teologai čia vėl svariais argumentais užprotestavo prieš tokį valstybės tei-

sių peržengimą. Matydami, kokią svarbą vaidmenį Bažnyčiai pulti ir ginti vaidina mokyklos, jėzuitai kiekviename krašte stengėsi tuojau pat sukurti platų savo mokyklų tinklą ir jose auklėti busimuosius vadus, vyskopus, rašytojus, visuomenininkus. Iš jėzuitų mokyklų yra išėję garsių istorijoje vyrų: popiežiai Pijus VII, Leonas XIII, Benediktas XV; rašytojai Torquato Tasso, Moljeras, Kornelis; mokslininkai Galilėjus, Dekartas; valstybės vyrai Wallenšteinas, Tiliš; imperatoriai Maksimilijonas ir Ferdinandas. Šiandien kas šeštas jėzuitas kovoja už Bažnyčios egzistenciją ir plėtimąsi pagonių misijoje.

Nenuostabu, kad jokia kita vienuolija nebuvo Bažnyčios priešų taip puolama kaip jėzuitai. Anglijos protestantai Elzbietos metu siuto, kad

Kolumbo laivo (Santa Maria) kopija. Panašiu laivu ir Šv. Ignacas plaukė į Italiją.

jėzuitai drįsta čia pat, kitoje kanalo pusėje, statyti mokyklas ir mokyti anglų jaunimą katalikybės dvasioje ir tradicijose. Vokietijos protestantai niršo ant Tėvo Petro Kanizijaus, įkišusio pagali į įsisukusį Liuterio mokslo ratą. Šiaurės Amerikos puritonai kolonistai nekenė jėzuitų už tai, kad civilizavo indėnus; kas dar baisiau—darė juos katalikais! Portugalų valdžiai nepatiko jėzuitai jų Pietų Amerikos kolonijose; pakrikštyti ir darbo išmokyti indėnai reiškė galią išnaudojimui ir lengvam pasipelnymui. Prancūzijoje ant jėzuitų griežė danti jansenistai. Indijos radžos ėmė trem-

ti jėzuitus iš savo teritorijų, išgirdę, kad moko, jog visų kastų žmonės yra lygūs prieš Dievą. Burbonų monarchams jėzuitai buvo it graužias krislas akyje: skelbė juk, kad valdovas valdžią gauna vien iš valdomųjų sutikimo, o tai reiškė peilį po kaklu absoliutizmo diktatoriams.

Į jėzuitus imta drabstyti įvairiausiais, tiesiog pasakiškais šmeižtais. Vesdami uždaras rekolekcijas, nuodingais garais ir panašiomis priemonėmis apdumia savo aukoms akis. Taip užhipnotizuoti, pradeda matyti velnią ir, sekdami pačių jėzuitų praktiką, užsiraša į jo tarnybą. Jėzuitas turįs tik vieną žmogaus koją; kita esanti arklio kanopa! Jėzuitų generolas pramintas "juodoju popiežium". Šv. Tėvas esąs vien šachmatų figūra jo rankose vykdyti tamsioms jėzuitų machinacijoms. Patikimiams ir išbandytiems jėzuitams duodamos slaptos instrukcijos, kitiems nežinomos, kaip vykdyti atentatus, nunuodyti karalius ir popiežius, sukelti politiniams sąmyšiams, pavergti žmonių sąžinėms. Visiems tiems ir kitiems šmeižtams uždedamas vainikas: jėzuitai moka, jog gero tikslo galima siekti net nuodėmingomis priemonėmis. Nemaža suma pinigų buvo pasiūlyta už bent vieną to šmeižto įrodymą. Gaila; pinigų niekas negavo. Kad ir kaip knisosi, nerado nė vienos vietos jėzuitų parašytose knygose (o jų išleista tūkstančiai) tam šmeižtui įrodyti ir nė vieno liudininko, kurs būtų girdėjęs juos tai žodžiu mokant.

Šv. Ignacas dažnai meldė Dievą atsiųsti saviesiems persekiojimų. Norėjo, kad jo Draugija, nešiojanti Jėzaus vardą, būtų į jį panaši. Atpirkėjas irgi buvo nesuprastas, šmeižiamas, kaltinamas būk išvaras velnius per Beelzebubą, persekiojamas, iš-

juoktas ir galų gale neteisingai nužudytas. Dangus Ignaco maldos išklaušė. Jėzuito vardas daugely šalių tapo surištas su magika, klasta, šnipinėjimu, velniu, suvedžiojimu. Pagaliau vieną dieną Jėzaus Draugijai, kaip ir Kristui, atėjo Didysis penktadienis. Pirmas smūgis ant jos krito Portugalijoje. 1759 m. visagalis krašto vidaus reikalų ministeris apkaltino jėzuitus valstybės išdavimu. Visoje imperijoje — pačioje Portugalijoje, Brazilijoje, Indijoje — visi Ordino namai ir mokyklos buvo nusavintos, turtai konfiskuoti, patys jėzuitai policijos priežiūroje susodinti į laivus ir ištremti. Po trijų metų Portugalijos pavyzdžiu pasekė Prancūzija, dar po penkių — Ispanija. Tokiu būdu per kelis metus buvo sugriauta pusė Draugijos organizacijos. Tačiau Burbonų valdovus ir jų ministerius be galo erzino faktas, kad 13 jėzuitų provincijų dar veikė kituose kraštuose. Dar 10.959 jėzuitai tęsė savo darbą 266 kolegijose ir 103 seminarijose. Pasikeitus politinėms partijoms jų valdomuose kraštuose, dvylika tūkstančių ištremtų jėzuitų galėjo būti pakviesti grįžti atgal. To niekad neturėjo įvykti! Vienintelis būdas tai galimybei užkirsti kelią buvo visiškas Draugijos panaikinimas šv. Sosto dekretu. Ilgai nedelsdami, Ispanijos, Portugalijos, Prancūzijos ir poros kitų šalių valdovai pasiuntė popiežiui ultimatumą, grasindami atsisukti nuo Romos, jei Jėzuitų Ordinas nebus panaikintas. Nenoromis Klemensas XIV buvo priverstas reikalavimui nusileisti, sakydamas: "Kartais reikia nukirsti stiebą išgelbėti laivui". 1773 m. Jėzuitų Ordinas buvo popiežiaus bule panaikintas. Kunigai ir broliai buvo atleisti nuo įžadų, turėtos bažnyčios perduotos kitiems, universitetai ir kolegijos paverstos

valstybės nuosavybe, turtai, namai ir įrengimai išgrobstyti ir išdalinti, Tėvas Generolas atskirtas nuo pasaulio vienoje pilyje, jo asistentai uždaryti į tamsias ir drėgnas kalėjimo celes. Ignaco įkurtoji Jėzaus Draugija buvo palaidota.

Jos priešai trynėsi iš džiaugsmo rankas. Tačiau neilgam. Vos keliolikai metų praslinkus. Prancūzų revoliucija nušlavė galinguosius Burbonus nuo sosto. O Jėzaus Draugijai atėjo Prisikėlimo rytas. 1814 m. popiežiaus Pijaus VII-jo dekretu vėl buvo atstatyta. Šiandien, nepraėjus po to dar nė pusantro šimto metų, Jėzuitai yra didžiausias ordinas Bažnyčioje su 32,899 nariais. Taip pat prašoka visas kitas vienuolijas savo misijonierių skaičiumi pagonių šalyse — 5, 463. Didžiausias jėzuitų pasididžiavimas ir drauge geriausias atsakymas į jiems drabstomus šmeižtus yra 166 jų Ordino šventieji ir palaimintieji.

Dar vienas charakteringas Jėzuitų Ordino bruožas yra *paklusnumas*.

"Kitos vienuolijos gali mus pralenkti pasninkais, nakties budėjimais ir kitais išorės gyvenimo aštrumais, tačiau kiti niekad mūsų tenepralenkia paklusnumu. Jis turi būti tarsi mūsų Draugijos ženklas", yra Ignaco testamento žodžiai. Jis matė, kaip jo meto universitetai kryo nuo Kristaus prie Apolono, nuo Marijos prie Veneros. Protestantai skelbė, jog kiekvienas turi teisę aiškintis, ko Kristus mokė ir ką Jo žodžiai reiškia. Valdovui buvo palikta laisvė pasirinkti tikėjimą ir žmonės turėjo juo sekti: cujus regio, ejus religio — kieno valdžia, to ir tikėjimas, buvo Augsburgio konvencijos nusprendimas. Karys Ignacas gerai žinojo, į ką veda toks autoriteto laužymas ir niekinimas. Jo įgyta praktika mūsų lau-

šv. Pranciškaus Borgijaus, mirusio 1572 m., pomirtinė maskė. Jis buvo trečiasis Jėzuitų Ordino Generolas, priėmęs į jėzuitus šv. Stanislovą Kostką. Juodu abudu buvo aukštos kilmės, gyvenę prabangoje skęstančiose šeimose.

kuose aiškiai sakė, kad pasidalinusi Bažnyčia, lygiai kaip ir pasidalinusi ir nesutarianti armija, yra skirta pralaimėjimui ir griuvimui. Dėl to, Liuteriui, Anglijos Henrikui, Calvinui ir Vokietijos kunigaikščiams raginant spiauti į autoritetą, Ignacas paklusnumą padarė savo Draugiją charakterizuojančiu ženklu. Iš busimųjų jėzuitų jis reikalavo kario paklusnumo, būtino Kristaus karalystei ginti ir plėsti. Ir evangelijoje jis matė Kristų paklusnų savo dangiškojo Tėvo va-

liai, Marijai ir Juozapui, net ir neteisingam romėnų valdžios atstovui ir vyriausiems kunigams. Tokiu būdu Ordine, nežiūrint jo plačiausiai išsišakojusių darbo sričių, narių skaičiaus ir tautybių bei temperamentų skirtumo, išlaikomas vieningumas, darna ir smogianti jėga, kurios taip nekenčia Bažnyčios priešai. Ne be pagrindo sakoma, jog jėzuitai yra tarsi "ištrauktas kardas, kurio rankena yra Romoje, o ašmenys visur".

A. Tamošaitis, S. J.

LIETUVOS JĖZUITAI

Bruno Markaitis, S. J.

Šešioliktojo šimtmečio antroji pusė. Patvinusiuose protestantizmo vandenyse plaukė visos Europos šalys, neišskiriant nei Lenkijos nei Lietuvos. Mat, tai buvo gaivalingasis augančiojo protestantizmo perijodas. Augimo gi veiksmų buvo įvairių. Nemaža tiek lietuvių tiek lenkų didikų vaikų studijavo užsieniuose. Jau vien mada reikalavo parsivežti iš svetur ne tik maniera, bet ir vieną kitą naują mintį. Ne paslaptis, kad dalis jaunimo grįžo namo persiėmę naująja religija — liuteranizmu arba kalvinizmu. Turime įrodymų, kad to laiko praktika, išreikšta neteisingu dėsniu — "cuius regio, eius religio" — buvo vartojama ir Lietuvoje. Tą patvirtina ištisi kaimai, perėję į protestantizmą. Taip pat vienas iš veiksmų buvo pirkliai iš Prūsijos ir tolimesnių šalių, kurie — laikydamiesi didesniuose miestuose — siūlė pirkėjams ne tik naujas prekes, bet ir naujas idėjas.

Katalikų Bažnyčios padėtis Lietuvoje buvo sunki jau vien dėl to, kad kunigų buvo labai maža. Kaimo žmonės, kurių protestantizmas nebuvo patraukęs, ne vienoje vietoje grįžo prie senovės dievų. Kur to žingsnio ir

nebuvo padaryta, ten dėl kunigų stokos ir uždarų bažnyčių, buvo atviri keliai stabmeldiškiems papročiams ir prietarams. Net 1603 metais jėzuitams, lydintiems vyskupą Giedraitį po Žemaitiją, teko išklausti išpažinties 1107 senelius, kurie, nors pakrikštyti, bet išpažinties dar nė karto gyvenime nebuvo buvę. Juk krikščionybė Lietuvoje buvo, palyginti, jauna.

1569 metais, kai Vilniaus vyskupu buvo Valerijonas Protasevičius, Jėzuitų ordinas Europoje jau buvo plačiai žinomas, nors neseniai įsisteigęs, bet jau spėjęs pagarsėti savo kovingumu prieš protestantiškąją sąjungą ir savo kolegijomis. Edukacinis jėzuitų tinklas, turįs 300 kolegijų, artinosi ir į Rytų Europą. Varmijos vyskupas, vėliau kardinolas, Hozijus susipažino su jėzuitais Tridento susirinkime ir pakvietė juos į Braunsbergą, kur jie įsteigė kolegiją 1565 metais. Kitais metais — vysk. Petro Myszkovski pastangomis ir pagalba — kolegija buvo įsteigta Pultavoje. Šitie dalykai nebuvo nežinomi vyskupui Protasevičiui, ir jis pakartotinai kreipėsi tiek į kardinolą Hozijų, tiek į Braunsbergo jėzuitus, kad jie atvyktų į Vilnių.

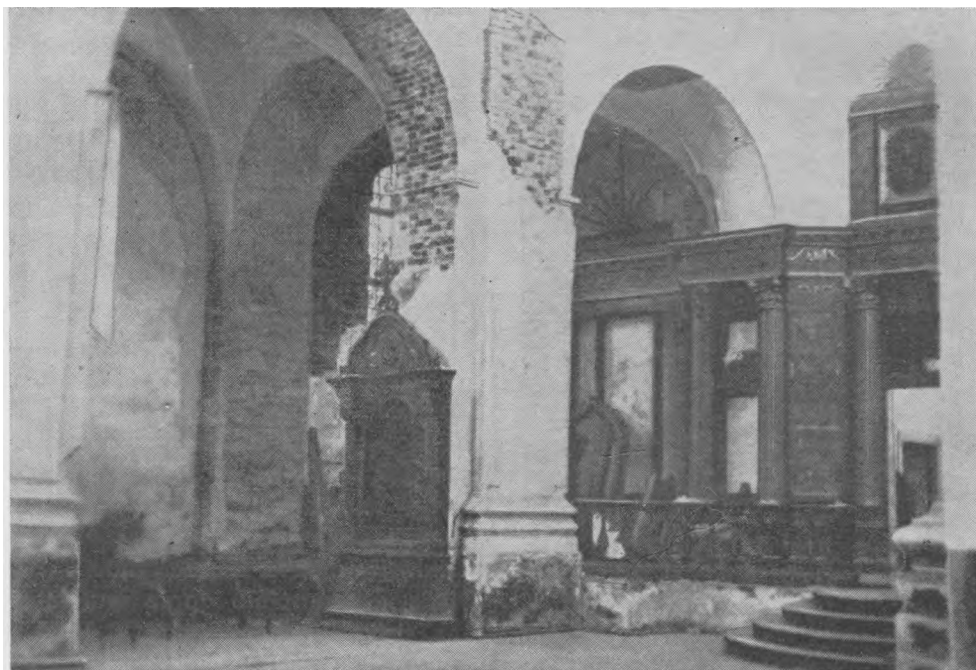
Pirmieji jėzuitai — neminint T. Alfonso Salmeron, kuris lankėsi Vilniuje 1555 metais, lydėdamas nuncijų Lippomani — pasiekė Gedimino miestą 1569 metais. Jau kitais metais iškilmingai buvo atidaryta kolegija, kai iš Pultavos atvyko daugiau tėvų ir brolių. Jėzuitai pagarsėjo Vilniuje, kaip ir kituose miestuose, savo viešais disputais apie doktrinalinius protestantų nutolimus nuo katalikiškosios dogmos. Į šiuos viešus disputus — jau vien iš smalsumo — noriai rinkdavosi bajorai ir skaitlingi miestiečių būriai. 1571 metų maro epidemija išvedė iš rikiuotės Vilniuje 12 jėzuitų, kurie paaukojo savo gyvybę didvyriškoje gailestingumo tarnyboje. Po dviejų metų Vilniaus kolegijos rektoriumi buvo paskirtas garsusis Petras Skarga, kurio pamokslai bus buvę ne vieno atsivertimo priežastimi. Trumpu laiku mokinių skaičius kolegijoje pašoko iki 1000. 1583-93 metais Vilniuje atsivertė apie 800 žmonių, daugiausia didikų, o jų tarpe — Lietuvos hetmonas ir kariuomenės vadas Jeronimas Katkevičius, 4 broliai kunigaikščiai Radvilos, pakancleris Leonas Sapiega ir kt. Karalius Steponas Batoras kolegijai suteikė akademijos vardą, o vėliau caras Aleksandras I padarė ją universitetu.

Lietuvos jėzuitų kūrimosi ir vystymosi centras buvo Vilnius. Iš čia jie žengė visomis kryptimis į plačią periferiją, steigdami kolegijas ir rezidencijas, kurios aptarnaudavo pastoracijos stotis ir ne vienoje vietoje prie jų esančias žemesnes mokyklas. Lietuvos jėzuitų skaičius augo greitai, nes 1598 metai žymi Lietuvos Jėzuitų Viceprovincijos įkūrimą. 1608 m. lietuviškasis jėzuitų vienetas tapo provincija, turėdamas virš 200 narių. 1732 metais skaičiuojame 982

narius, o 1755 metais Lietuvos Jėzuitų Provincijos teritorijoje randame 1114 jėzuitų, kurie darbavosi 21 kolegijoje, 7 rezidencijose ir 60 misijų namų.

Norėdami duoti pilnesnį jėzuitų kūrimosi vaizdą Lietuvos Provincijos teritorijoje, suminėsime vietovių eilę, kuriose įsisteigė jėzuitų kolegijos arba jų užuomazgos.

1580 metais — kolegija Polocke su 600 mokinių, su misijų namais Eki-manijoje ir Oršoje. 1581 — namai ir kolegija Rygoje, su misijomis Parnavoje, Rumberge, Volmare. 1582 — popiežiškoji seminarija Vilniuje, pavesta jėzuitų vadovybei. 1584 — kolegija Nesvyžiuje, Mykolui Radvilai kviečiant ir padedant. 1585 — kolegija Dorpate, su misija Vendene, kuri 1614 metais tapo mokykla. 1607 — Vysk. Merkelis Giedraitis pavedė jėzuitams Varnių Kunigų seminariją. 1616 — kolegija Kražiuose, su misijomis Varniuose, Telšiuose, Tilžėje, kur pastatoma bažnyčia, ir Židikuose, Bartkiškėje, Viduklėje, Lydavėnuose. Tai pačiais metais atidaryta kolegija Oršoje. 1621 — kolegija Gardine, su misija Merkinėje. 1626 — mokyklos Dambravoje ir Volkoviške. 1630 — kolegija Bobruiske, su rezidencija Mintaujoje ir misijomis Tukume, Godinge, Bauske, Joniškyje, Vadaktuose, Pabiržėje. 1631 — kolegijos Naugarduke ir Daugpilyje, su misijomis Liubčioje, Zaosėje, Maladavoje, Laukėšoje, Užvaldoje, Subačiuje, Lauskodyje, Varklėnuose, Pūsoje ir t.t. 1639 — kolegija Vitebske, su misijomis Vielīzyje ir Usviate. 1642 — Kaunas, su misijomis Kėdainiuose, Apytalaukėje, Linkuvoje, Panemunėje, Amaliuose. 1654 — kolegija Pašiaušėje, su misijomis Šeduvoje, Levkiškyje, Geižiškyje. 1685 — kolegija Minske. 1693 — kolegija Ilukštoje, su

Kauno Jėzuitų bažnyčios vidus 1923 metais.

misijomis Babroje, Likšnoje, Vidžiuose, Dvieta. 1696 — kolegija Slucke.

1708 — kolegija Žodiškyje, su misijomis Abramovičiuose ir Vyšniave.

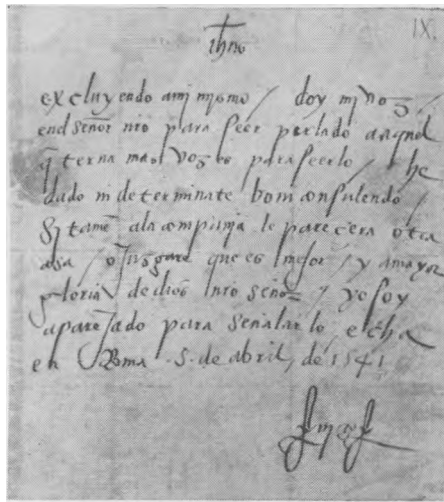
1709 — kolegija Slonime ir t.t.

Čia mes suminėjome žymesnių jėzuitų įstaigų dalį. Prisimenant faktą, kad rezidencijų ir misijų dauguma turėjo savo mokyklas, nesunku įsivaizduoti didelį švietimo tinklą, kuriam vadovavo, mokytojavo ir kuri išlaikė jėzuitų tėvai ir broliai. Nenustabu, kad šitokio didumo jėga turėjo suvaidinti didelį vaidmenį Lietuvos švietime ir palikti žymių gausiame lietuviškojo jaunimo skaičiuje.

Vilniaus Jėzuitų Akademija turi didžių nuopelnų ir didžią praeitį, išleidusi ilgą doktorantų eilę ir daug nuveikusi mokslo srityje. Deja, čia mes nenorime kartoti to, ką kiti yra aprašę išsamiau ir su didesniu autoritetu.

Didelė pagarba tenka jėzuitams misijonieriams, kurie arba pastoviai aptarnavo skaitlingas misijų stotis, išbarstytas po plačiąją senosios Lietuvos teritoriją, arba keliavo iš vietos į vietą, duodami misijas. Jiems priklauso nemaži nuopelnai, palaikant liaudyje lietuviybę ir katalikybę. Štai viena misijų namų statistika iš 1720 metų: 137 atsivertė iš liuteranizmo, 11 — iš kalvinizmo. Į katalikybę grįžo 166 stačiatikiai. Be to, 3 kaimai su dvasiškiu. Tapo katalikais 6 žydai, 1 mahometonas, 19 be tikėjimo. Su Katalikų Bažnyčia susitaikė 8 apostatai.

Jėzuitus visais laikais charakterizavo ištikimumas vienam dėsniui: dirbti tai, kas svarbiausia ir reikalingiausia kiekvienoje srityje, kuri yra surišta su artimo išganymu, niekada neišleidžiant iš akių bendrojo gėrio

Šv. Ignaco rankraštis ir parašas.

tikslų ir reikalavimų. Mes čia bandysime duoti skersinį įvairių darbų piūvį, suminėdami keletą lietuvių jėzuitų įvairiose situacijose.

T. Martynas Latema buvo karo kapelionas Zigmanto III kariuomenėje. T. Andrius Rudamina — misijonierius Kinijoje. T. Pranas Šrubauskas Karaliaučiuje lankė namus, dirbtuves, laivus, kareivių stovyklas keliolika metų. T. Simonas Mafonas — misijonierius, kazokų nukankintas už tikėjimą Harodeko mieste. T. Gabrielis Lentkauskas jaunas mirė Madūros misijoje, Indijoje. Brolis Matas Sereniškis, zakristijonas Daugpilyje, žiauriai kankintas švedų kareivių. T. Jonas Jaknevičius, atvykęs į Karaliaučių, rado 10 katalikų, o po 18 metų paliko keletą tūkstančių. T. Jonas L Kulėša studijavo graikų ir senąją slavų kalbą. Užsiauginęs ilgus plaukus ir barzdą, popo rūbais vilkinąs, darbavosi tarp stačiatikių Rusijoje. T. Mykolas Velička ir T. Atanazas Kersnickis — garsūs misijonieriai Že-

maitijoje. T. Jonas Lukoševičius — 49 metus darbavosi latvių tarpe. Išvertė evangelijas ir parašė keletą knygelių latvių kalba. T. Nikalojus Lenčickis-Lancijus, garsus savo asketiniais raštais visoje Europoje. Mirė pasižymėjęs giliu šventumu, ką oficialiai liudija T. Vladas Daukša, provincijolas, 1735 metais.

T. Albertas Kojalavičius — garsus istorikas. T. Kazimieras Kojalavičius — žymus oratorius. T. Adomas Naruševičius — istorikas. T. Pranas Norvaiša — matematikas, Gardine įsteigęs observatoriją. T. Stasys Rostovskis — istorikas, išsamiai aprašęs ilgametę Lietuvos Jėzuitų Provincijos veiklą ir žmones. T. Martynas Pečiobutas — europinio garso matematikas, fizikas ir astronomas. T. Pranas Šrubauskas išleido katekizmą lietuviškai. T. Konstantinas Sirvydas — garsus pamokslininkas, išleidęs pirmąjį lietuviškąjį žodyną, gramatiką ir Sakymų punktus. TT. Račinskas ir Zanevičius išleido pamokslų tomus ir t.t.

Artimui tarnaudami ir maru užsikrėtę 1601-3 metais mirė 18 jėzuitų; 1626 metais — 60 jėzuitų. Vienuose Kražiuose baisiame 1710-11 metų mare mirė 11 jėzuitų, o iš viso tuo metu 118.

* * * * *

Į Kauną pirmieji jėzuitai misijonieriai atkeliavo 1583 metais. Po viešų disputų ir misijų miestiečiai, vadovaujami pilies komendanto St. Radvilos, prašė juos įkurti kolegiją, panašią į vilniškę. Nors iš Kauno ir apylinkių įstojo pas Jėzuitus nemažas jaunuolių skaičius, kurie vėliau pasižymėjo ne tik gabumais, bet ir garsiais darbais, jėzuitai Kaune apsigyveno tik 1642 metais, kai Kauno maršalka P. Skarulskis jiems padovanojo dvarą, o broliai Kojalavičiai sa-

viškiams perleido paveldėtus namus ir sklypą Rotušės Aikštėje. Kūrimosi darbai buvo pavesti buvusiam Kražių kolegijos rektoriui T. Adomui Sabaliauskui. Po metų jam pavyko pastatyti koplyčią, o po penkerių — atidaryti keturklasę mokyklą. Jėzuitų skaičius padidėjo, ir jų veikimas išsiplėtė už ribų: į dvarus ir kaimus. Kronikos mini skaitlingą misijonierių eilę, tarp jų T. Jurgį Giedraitį, iš garsųjų Giedraičių, kuris Kauno apylinkėse yra vedęs daug misijų. Darbas gausėjo, bet miestą ištiko skaudus smūgis 1655 metais, kai kazokai užėmė Kauną ir per kelias dienas pavertė jį pajuodusių griuvėsių krūva. Jėzuitų nuosavybę sulygino su žeme, o T. Lancicijaus kūną sudegino ir pelenus išbėrė į Nemuną.

Koplyčia, namai ir mokykla pradėta atstatyti tik po penkerių metų. Lėšų buvo maža. Jėzuitams ypatinškai dosnus pasirodė Ivanauskas, kurio pagalba jėzuitai atsigavo medžiaginiai ir 1666 metais padėjo naujos bažnyčios pamatus. Veikimo centras buvo mokykla, kuri dabar turėjo visas gimnazijos klases, savo teatrą (1677), orkestrą, kuris grodavo ir per iškilmingas Mišias. Bažnyčioje klestėjo religinis gyvenimas, ką liudija gausūs pamokslai ir katekizmo pamokos, išpūdingi atsivertimų, išpažinčių ir Komunijų skaičiai.

Nauja nelaimė 1697 metais, kai švedų kariuomenė užėmė Kauną. Aukštieji karininkai apsigyveno Jėzuitų Namuose ir dar juos apkrovė dideliais mokesčiais. Rektorių įmetė į kalėjimą. Mokykla veikė, bet klestėti negalėjo. Dar sunkiau pasidarė, kai rusai išvijo švedus. "Išvaduotojai" atėmė iš gyventojų ir tai, ką priešai buvo palikę. Kaune žmonės badavo.

1702 metais padėtis pagerėjo, ypač kai T. Liaudanskis atidavė Jėzuitams tris savo dvarus. Mokykla buvo pakelta į kolegiją, bet šitas tariamas dalykų pagerėjimas buvo tik įžanga į labai sunkius metus, kai 1709 metais maro epidemija užklupo išbadėjusius gyventojus. Jie bėgo iš miesto, bet jėzuitai apsisprendė likti. Jie ragino žmones į atgailą, vadovavo permaldavimo procesijoms, lankė sergančius ir teikė paskutinius sakramentus. Pirmasis užsikrėtęs maru mirė žymus pamokslininkas T. Barauskas. Kitais metais maras paguldė likusius jėzuitus. 1710 metų rugpiūčio mėnesį Kauno kolegijoje nebeliko nė vieno gyvo jėzuito. Ši trumpa kronikos žinutė yra garbingiausias Kauno jėzuitų istorijos puslapis.

Po dviejų metų maras pasitraukė. Nauji tėvai ir broliai užėmė garbingai žuvusiųjų vietas. Tęsiamas darbas su kaliniais ir angliadegiais. Apaštalavimo darbai siekė vis platesnes apylinkes. Metinis išklausomų išpažinčių vidurkis svyravo tarp 15 ir 20 tūkstančių. Aniems laikams tai milžiniški skaičiai. Kolegija plėtėsi. 1722 metais užbaigta bažnyčios statyba, vadovaujant T. Milvydui. 1732 metų gaisras, sudeginęs didelę miesto dalį, neaplenkė nė jėzuitų nuosavybės. Bažnyčia buvo vėl atstatyta, ir 1759 metais ją konsekrovo vyskupas Tiškevičius. 1770 metais jėzuitai baigė naujas mūro patalpas kolegijai. Šis laikotarpis reikia laikyti Kauno kolegijai klestėjimo periodu. Deja...

Atėjo 1773 metai. Popiežiškasis dekretas panaikino Jėzuitų ordiną visame pasaulyje, išskyrus mažesniąją Lietuvos Jėzuitų Provincijos dalį Baltgudijoje, kuri po Lietuvos padalinimo atiteko Rusijai. Joje veikė 4 kole-

Scena iš „Piloto“ Kauno Jėzuitų gimnazijoje 1934 m.; Kristų vaidina Stepas Kairys.

gijos, 2 rezidencijos, 12 misijų namų su 6 mokyklomis. Jėzuitų buvo 178. Šitas vienetas veikė visą laiką ir, vadovaujant lietuviams: T. Černevičiui, T. Lenkevičiui, T. Kareu ir kt., išsaugojo Jėzuitų ordino dvasią ir tradicijas. Iš šitos Lietuvos Jėzuitų Provincijos dalies atgimė ir išsivystė naujasis Jėzuitų ordinas, kurį popiežius Pijus VII grąžino visam pasauliui. Bet likusioji ir didesnioji Lietuvos Jėzuitų Provincijos dalis — su visomis savo įstaigomis — atgulė į mirties kapą šimtui penkiasdešimčiai metų. Ji ten, greičiausiai, būtų pasilikusi gulėti ir toliau, jei ne BENEDIKTAS ANDRUŠKA, kuris — lankydamas Kauno Kunigų seminariją dar prieš pirmąjį pasaulinį karą — apsisprendė tapti jėzuitu. 1919 metais — po visų studijų ir kunigystės šventi-

mų — jis grįžo į Lietuvą ir informavo ordino generolą T. Ledóchowski apie įsikūrimo galimybes. Deja, tuo metu aplinkybės buvo dar per sunkios: Lietuvoje buvo tik vienas lietuvis jėzuitas. 1920 metais pas jėzuitus įstojo Juozas Venckus, o 1922 metais — Jonas Paukštys. Kadangi fizinis kūrimosi elementas reikalavo stipresnių medžiaginių išteklių, ordino vyriausybė 1920 metais atstatymo darbą pavedė vakarinei Vokietijos Jėzuitų Provincijai.

Dideli nuopelnai priklauso T. JONUI KIPP, kurio sėkmingos pastangos bei vadovybė įsteigė ir išvystė Kauno Jėzuitų Gimnaziją į vieną moderniausių įstaigų visame Pabaltije. Didelis jo buvusių mokinių bei auklėtinių skaičius iki šių dienų prisimena jį su pagarba ir dėkingumu.

Sunkiausiose kūrimosi stadijose didelę pagalbą yra davę Amerikos lietuviai jėzuitai T. Pranas Aukštikalnis ir T. Antanas Mešlis, kurie — dar klierikai būdami — ne tik mokytoja-vo, bažnyčioje pamokslus sakė, bet net rekolekcijas yra vedę savosios ir kitų gimnazijų mokiniams.

Dėl vietos stokos mes negalime suminėti visos eilės kitų lietuvių jėzuitų, kurių įnašas į bendrą atsikūrimo darbą yra žodžiais sunkiai nusakomas.

Per Jėzuitų Gimnaziją — nuo 1924 iki 1940 metų — yra perėjęs vienas kitas rinktinio jaunimo tūkstantis, puikiai užsirekomendavęs įvairiose gyvenimo srityse. Vien dvasiniam luomui gimnazija yra davusi 92 mokinius.

1929 metais Pagrižuvyje buvo įsteigtas naujokynas, kad jėzuitai klierikai, prieš išvykdami studijoms į užsienį, formavimosi pagrindus gautų savame krašte. Įdomu prisiminti, kad per 15 metų šie klierikai yra dėtę tikybą apylinkės pradžios mokyklose: Kubiliuose, Gudeliuose, Kibučiuose ir kt.

1930 metais T. Andruška Šiauliuose įsteigė rezidenciją, kuri išsivystė į stambesnę pastoracinį vienetą ir ypač išaugo 1942-44 metais, vadovaujant T. Jonui Borevičiui, kada pvz., trilypis Maldos Apaštalavimo Sąjungos vienetas turėjo 1650 narių, mėnesinis išpažinčių skaičius siekė 2700, o Komunijų — 3250. Rezidencijoje gyvenantieji Tėvai per metus pravedavo 16 misijų, 12 rekolekcijų mokiniams, 10 rekolekcijų inteligentams.

Iki 1944 metų Lietuvoje darbavosi 16 tėvų. Be savo tiesioginių pareigų, jie kasmet vedavo misijas ir rekolekcijas, bendradarbiavo spaudoje,

dirbo organizacijose. Nepriklausomos Lietuvos laikais — be mėnesinių žurnalų "žvaigždės" ir "Misijų"— jėzuitai išleido 80 originalių ir verstinių leidinių. Viena statistika duoda pastoracinį metų vidurkį. 1938 metais buvo vesta 52 misijos, 34 rekolekcijos; pasakyta 1074 pamokslai bei konferencijos; aplankyta 450 ligonių; išklausyta 89,950 išpažinčių; išdalinta 110,000 Komunijų. Rekolekcijos būdavo duodamos kunigams, klierikams, moterų ir vyrų vienuolynams, studentams, gimnazijoms, inteligentams, mokytojams ir jaunimo grupėms.

Sunkiame rekolekcijų darbe ypač pasižymėjo universalusis eruditas T. Venckus, davęs labai daug rekolekcijų kursų, ypač mokiniams ir inteligentams. Mes turima davinių, kad ne vienas klausytojas yra jam skolingas už dvasinį pašaukimą ir kilnų gyvenimo idealą. Rekolekcijų srityje yra daug pasidarbavę TT. Andruška, Borevičius, Paukštys ir kt. Misijų srityje uolumu, iškalba ir pasiaukojimu pasižymėjo T. Jonas Bružikas, kuris vien 1931-37 metais yra pravedęs 240 misijų savaitių ir pasakęs 6000 pamokslų.

Antroji bolševikų okupacija sustabdė Lietuvos Jėzuitų Provincijos darbą antrą kartą. Gimnazija buvo jau anksčiau suvalstybinta. Jėzuitų Namai Kaune buvo sekvestruoti. Laisvame pasaulyje buvo bebaigias mokslus gražus jaunųjų lietuvių jėzuitų skaičius, bet jie gyveno mažais būreliais Vokietijoje, Italijoje, Prancūzijoje, Olandijoje, Anglijoje ir Amerikoje.

Ordino vyriausybė nutarė, kad lietuviai jėzuitai užsienyje sudarytą organizuotą vienetą, kuris atsidėtų pastoracijai tarp lietuvių. Jis buvo pavestas T. Jono Kidyko vadovybei. Či-

kaga buvo pasirinkta išeities centru. Buvo įsigyti namai, kurie — vis daugiau tėvų atvažiuojant iš Europos — darėsi per ankšti. Nauji namai buvo nupirkti 1950 metais, ir juose pastoviai apsigyveno 9 tėvai ir 2 broliai.

Tėvai Jonas Bružikas ir Vladas Mikalauskas buvo paskirti į Urugvajų, kur jie — bendromis jėgomis — Montevideo mieste pastatė lietuviams bažnyčią, parapijos salę ir kleboniją.

Tėvas Jonas Kubilius, labai sėkmingai dirbęs lietuvių tarpe Paryžiuje, buvo paskirtas į Montrealį kur — Kardinolui prašant — jam teko pradėti parapijos kūrimo darbą. Jo vadovybėje buvo pastatyta bažnyčia, salė ir klebonija.

Čikagoje gyvenantieji jėzuitai leidžia du mėnesinius žurnalus — "Žvaigždę" ir "Laiškus Lietuviams", turi Katalikų Radijo Valandėlę, padeda lietuvių parapijoms mieste, plačiai dirba su katalikiškomis organizacijomis ir kasmet rengia berniukams stovyklą. Be to, visų metų bėgyje reguliariai vyksta su misijomis ir rekolekcijomis į artimesnes ir tolimesnes lietuvių kolonijas.

Prieš metus buvo nutarta steigti naują parapiją Brazilijos lietuviams Sao Paulo mieste. Tam uždaviniui buvo paskirtas jaunas ir talentingas organizatorius T. Vladas Mikalauskas, kurį ankstyba mirtis užklupo pačiame organizavimo įkarštyje.

Šiais metais Čikagoje pradedama statyti erdvesnis vienuolynas ir Jaunimo Namai, kuriuose lietuviškosios organizacijos ir jaunimas turėtų tinkamesnes patalpas kultūrinei ir religinei veiklai.

Be suminėtų tėvų ir brolių, T. Venckus, T. Sukackas ir T. Daugintis profesoriauja Pietų Amerikoje ir dirba su lietuviais. T. A. Liuima ir T. Rabiškauskas profesoriauja popiežiškame "Gregorianum" universitete Romoje. T. P. Liuima profesoriauja Boston College, o T. Beleckas — Loyola universitete Čikagoje. T. Pupinis dirba su rusų pabėgėliais Austrijoje. T. Šlapšys pasirinko pagonių misijas Indijoje. Broliai Tamkvaitis ir Andriejauskas darbuojasi pagonių misijose Pietų Afrikoje. Penki klierikai studijuoja, rengdamiesi kunigystei ir lietuviškajai pastoracijai.

Lietuvos Jėzuitai dirba, sekdami savo garbingųjų pirmatąkų pėdomis.

ŽMOGAUS VIENATVĖ

IV

Nors vienvietė labai skauda žmogaus širdžiai, bet joje yra ir teigiamybių. Jų yra ypač laikinoje vienvetėje: tiek fizinėje, tiek dvasinėje. Čia pabrėžiame žodį "laikinoje", nes nuolatinę vienvetę retas žmogus gali pakelti, nenustodamas dvasinės pusiausvyros.

Paskutiniame šio ciklo straipsnyje pažvelgsime į šias *laikinos* vienvetės

teigiamybes, ypač iškeldami klausimą: ar ilgiau tverianti vienvetė gali žmogui pasidaryti kelias į Dievą?

Laikinos vienvetės galimos teigiamybės

Teigiamybės, kurias čia suminėsime, yra tik "galimos", nes ilgesnė, ypač dvasinė vienvetė daugeliui yra per sunkus bandymas, jų gyvenimo medyje neišugdąs jokių gerų vai-

sių. Juk tas pats dalykas vieną gali ugdyti, o kitą — smukdyti, priklausomai žmogaus nusistatymo, kuriuo tas dalykas sutinkamas.

"Reikalingos dvi esminės sąlygos", — anot garsaus rašytojo A. Carrel, — "aukštesniam individo išsivystymui: tam tikras vienatvės laipsnis ir drausmė". Toliau jis paaiškina, kad vienatvė, mums atrodo, izoliacijos ir savarankiškumo prasme, žmogui reikalinga, kad jis nepasidarytų miniažmogių. Mat, vienatvės atskirumas išlaiko žmogaus originalias savybes, ugdydamas asmenybę. Štai kodėl komunistinis režimas nepalieka žmonių vienatvėje nei valandėlės, varydamas juos į kolchozus, mitingus, paskaitas ir kursus, nepalikdamas jiems laiko savarankiškai galvoti ir skirtingą dvasios pasaulį kurti. Komunizmui nereikia asmenybių — jos pavojingos jam. Jam reikia miniažmogių, nes tik jie gali nuolankiai vergauti.

Todėl reikia fizinės vienatvės valandų ir tarpų, kad žmogus asmenybe ir savim išliktų, kad dvasios savitumo neprarastų. Tokių vienatvės tarpų reikia kiekvienam žmogui, kad jis dvasiniai nenuskurstų. Čia galima pritarti W. Nigg žodžiams, kad "žmogus turi šventą teisę į vienatvę". Dostojevskis iškelia katorgos kančią, būtent, negalėjimą būti fiziniai vienu, prievarta nuolat buvoti netinkamoje draugystėje. Šis nuolatinis ir blaškantis netinkamos draugijos triukšmas kankino mąstytoją ir rašytoją. Ši aplinka slopino kiekvieną jame gimusią mintį, neleisdama jai ramiai vystytis ir dvasia gyventi. Rašytojas tik fiziniai vegetavo, o dvasiniai jis troško. Tokioje aplinkoje skurdo jo asmenybė. Štai kodėl turime teisę sakyti, kad vienatvė stovi asmenybės sargyboje.

Laikina — fizinė ir net dvasinė — vienatvė gali kartais žmogų nuostabiai pagilinti, subrandinti, visam jo gyvenimui duoti naują kryptį. Juk fizinė vienatvė, duodama laiko mąstyti, pastato žmogų esminių gyvenimo klausimų akivaizdoje ir leidžia paieškoti atsakymų sielos gelmėse. O savanoriško šių klausimų mąstymo jis bijo, kaip operacijos. Mat, jis nujaučia, kad rimtesnis susimastymas neišvengiamai neramumą sukels, vers šio to išsižadėti, šį tą papročiuose ir savyje pakeisti. Visa to žmogus nenori.

Dvasinė vienatvė — visų artimųjų nustojime, jais nusivilyme, visų dvasinės atramos taškų netekime — ne kartą verčia žmogų ieškoti nežemiško atramos taško. Štai kodėl ne kartą į žmogaus gyvenimą atėjusi "geroji kančia" (F. Coppée) — ilgesnės ligos ir dvigubos vienatvės pavidale — priverčia žmogų gyvenimą patikrinti, nulemia vidinį pasikeitimą, jo dvasingumą sustiprindama. Ne kartą tokia priverstina vienatvė pasidaro žmogui ta dvasinė bažnyčia, kurioje jis Dievą atranda. Ta vienatvės tylą ne vienam virsta pirmųjų Velykų grabu, iš kurio žmogaus siela keiasi į Dievą.

Prie vienatvės teigiamybių kai kas priskaito ir laisvę pasilikti žmogui tuo, kuo jis yra. Ji neverčia jo prie kito taikintis, save laužyti ir kankintis. Tuo tarpu tie, kurie yra dviese, turi nuolat vienas prie kito derintis, norėdami išsaugoti gyvenimo bendrumą. Kiekvienas gi derinimasis, kaip akmens nelygumų šlifavimas, neįmanomas be savęs atsižadėjimo ir skausmo. Štai kodėl H. Hesse sako, kad "vienatvė" — tai nepriklausomybė, kurią žmogus taip brangina, bet kuri, anot to paties autoriaus, yra "taip šalta". Ne vienas tos nepriklau-

somybės atsižada ir jos bijo, ne vienas tų vienatvės teigiamybių nemato, nes vienatvės dar labiau bijo. Būna ir taip, anot J. Wassermann'o, kad du žmonės, kurie sielos gelmėse nekenčia vienas kito, bijo laisvės, kuri juos smerktų negailestingai vienatvei. Nors jie žino, kad tas nuolatinis derinimasis yra nepriklausomybės mirtis, kad, anot Dostojevskio, "vedybos — tai kiekvienos išdidžios sielos moralinė mirtis", kad — bėgdami nuo vienatvės nepriklausomybės — ne kartą patenka į priklausomybę ir net pavergimą moterystėje, vis dėlto mažai kas pasimoko. Iš vieno tokio pavergimo kuriuo nors būdu ištrūkę, bet vienatvės nepakeldami, jie vėl ruošiasi savo nepriklausomybę aukoti. Ir taip ne vienas, svyruodamas tarp asmeninės laisvės branginimo ir vienatvės klaikumo baimės, dažniausiai apsisprendžia iš vienatvės išeiti bet kokia kaina.

Vienatvė, saugodama laisvę ir kitas sąlygas asmenybei ugdyti ir klestėti, kartais tą pačią asmenybę sužlugdo. Gilūs ir talentingi žmonės vienatvės teigiamybės ir laiką panaudoja kūrybai. Tuo tarpu eilinius žmones vienatvė sudemoralizuoja. Jie tik savimi tesirūpindami, neturėdami griežtos pareigos kurį nors kitą globoti, neįpratę apsiriboti ir tvardyti, kad kitiems neužkliūtų, jie gali virsti bauriais egoistais ir nesugyvenamais diktatoriais. Egoizmas gi yra moralinis asmenybės žlugimas. Ne veltui M. van der Meersch pastebi, kad "vienatvė žmogų gyvuliu paverčia, ir gyvenimas be žmonių pripratina prie beminčiai egoistinio nešvarumo elgesio". Štai kodėl tik labai rezervuotai galime kalbėti apie vienatvės teigiamybės, kai pažvelgiame į kurio nors vieno vienišojo gyvenimą iš arčiau.

Ar vienatvė gali vesti į Dievą?

Atrodo, kad taip. Kas yra pasiekęs vienatvės dugną ir su viso kartumo nuosėdom jos taurę išgėręs, kas yra nusivylęs viskuo ir visais, tas negali neieškoti naujų išsigelbėjimo kelių, jei jame dar yra sveika nors viena gyvybės instinkto šaknis. Žmogus, "įžvelgęs į absoliutų visų žemės ryšių tuštumą" (van der Meersch), kartais savyje suranda naujų ryšių galimybes su antgamtinė Esybe. Tai yra daugelio religinių atsivertimų kelias. Ne vienas tą kelią priėjo po sunkių nusivylimų, kurie gramzdino jį į vienatvę.

Kad religinis tikėjimas lengvina vienatvės ir bet kokią kitą skausmą, tai pripažįsta visi, kurie nebijo objektyvaus galvojimo ir neužmerkia akių gyvenimo faktams. Statistikos rodo, kad savižudybių skaičius žymiai mažesnis tikinčiųjų negu netikinčiųjų tarpe. Kad tikėjimas turi sumažinti dvasinės vienatvės skausmą, rodo psichologiniai išgyvenama religinė tiesa, kuri vienišajam, nerandančiam savęs atitinkančio "Tu", leidžia bandyti artėti prie neprilygstamo, neapviliančio dieviškojo "Tu". Tas tikėjimo skelbiamasis dieviškasis "Tu", kurs mūsų buvimu ir likimu suinteresuotas, kurs mums visada ištikimai palankus ir mūsų visada ieško, — jis negali nedaryti tam tikros įtakos į bent kiek tikintį vienišąjį. Štai kodėl žmogus, nustojęs tikėjimo, pasijunta vienišesnis, ką liudija religijai gana neartimas rašytojas Somerset Maugham: "Jis atidėjo savo vaikystės tikėjimą tartum rūbą, kurio jis toliau nebereikalingas. Pradžioje gyvenimas be tikėjimo, kuris — net jam nežinant — buvo jo niekada neapvilianti parama, atrodė neįprastas ir vienišas. Dienos jam rodėsi šaltesnės, naktys vienišesnės". Roger Mar-

tin du Gard sako, kad apie netikinčio žmogaus širdį niūriais plasnojimais sukasi vienatvė. Štai kodėl šie faktai duoda pagrindo tvirtinti, kad vienatvės kančia gali kai kam pasidaryti kelias į Dievą.

Žvelgdami į religinių mistikų gyvenimą ir jų minčių pasaulį, matome, kad daugeliui jų nereikėjo pamokančių nusivylimų suprasti žmogiškojo "tu" nepajėgumą išvesti juos iš vienatvės ir nuraminti. Jie "tai suprato iš anksto. Dievo malonės padeda mi. Todėl jie patys laisvai atsiskyrė nuo žmonių ir pasinėrė į vienatvę, pašalindami net svajones ir galimybes žmogiškąjį "tu" surasti. Šiuo keliu jie pasiekė vienatvės tuštumos užpildytoją ir prigimties ilgesio nuramintoją — dieviškąjį "Tu". Pasaulis išgirdo iš jų lūpų susižavėjimą vienatve. Iš tikrųjų ne vienatve, bet vienatvėje atrastu Dievu: "O beata solitudo! O sola beatitudo! — O palaimintoji vienatve! O vienatine palaima!"

Religiniai mistikai laiko vienatvę tikru keliu į Dievą. Jie mano, kad Dievas ne kartą per skausmą ir nusivylimą paneria mus tuštumoje, kad mes, išsilieję į tvarinius, bandytume susitelkti į Jį vieną. Jie pripažįsta, kad ir tvariniai gali nutiesti mums kelią į Dievą, bet dažnesniuose atvejuose jie žmogui užstoja Dievą. Mat, žmogus per meilę, prisirišimą, pripratimą sustoja prie tvarinių ir į juos įklimpa. Todėl vienas mistikas sako: "Juo labiau viskas nuo manęs tolsta, tuo labiau Dievas artėja". Ir kardinolas Newman, svarstydamas savo kelią iš anglikanizmo į katalikybę, tą patį patvirtina: "Mano likimas — būti nesuprastu — vertė mane vis labiau savyje užsidaryti ir lenkė vis arčiau prie Dievo glauštis".

Griežtosios vienuolijos, kurių svar-

Žvilgsnis aukštyn dažnai padeda užmiršti vienatvę ir papuošia veidą dangišku džiaugsmu.

biausias tikslas — susitelkti į Dievą, kad galėtų gyventi tik Dievu žemėje galimame artume, yra įrašiusios į savo įstatus tokius reikalavimus, kurie panardina jų narius į fizinę ir dvasinę vienatvę. Čia turime galvoje nuolatinę trapistų vienuolių tylą. Kai žmogus tyli visą laiką, jis yra fiziniai vienišas, nors aplinkui ir yra žmonių. Kai jis savo minčių ir jausmų kitam nepasako, kai to paties iš kitų nesulaukia, jis yra taip pat ir dvasiniai vienišas. Bet griežtosios vienuolijos savo nariams prasmingai sudaro tokią visapusišką vienatvės tuštumą, kad jie užpildytą ją Dievu ir tik Dievu. Tokios rūšies žmonėms galima pritaikyti Veuillot žodžius pilna prasme: "Dievas yra didysis vienišųjų draugas".

Poeto O. Milašiaus pavyzdys rodo, kad vienvė bei nusivylimas viskuo ir visais gali ir pasaulyje gyvenantį nuvesti į Dievą.

"O meile!

Tavęs ieškojau keturiasde-
šimt metų moterų tarpe,

Tik ne tarp moterų tave
radau".

Kad nusivylimų gilinamos vienvės procesas lenkė Milašių į Dievą, galima aiškiai pastebėti jo pagrindiniame autobiografinio pobūdžio veikalė. Štai keletas jo posakių: "Pasaulis nėra meilės karalystė... Prisirišimas prie tvarinio mus veda į Nesutvėtojo meilę... Kiekvienos meilės tikslas yra vienvė Esvės prie-globstis... Meilės, ypač labai gilos, objektas niekada negali būti mylinčiojo tikslas... Didžioje adoracijoje tvarinys nėra kas kita kaip tarpininkas... Tikroji meilė alksta realybės, bet nėra kitos realybės kaip Dievuje... Meilių laikas praėjo, ir pasaulio diena eina vakarop, — Meilė yra arti". Tai žmogaus posakiai, kuris gyvenime ir kūryboje labai vertino ir pabrėžė meilę. Bet jie rodo, kad erotinė meilė savyje šiam kūrėjui nebėra kažkokia neprilygstama vertybė, bet greičiau vien pereinamoji stadija į aukštesnes vertybes. Meilė, kaip matome iš kitų jo pasisakymų, apvilia; apvildama vienvės jausmą pagilina, bet, apvildama ir į vienvę sielą panardindama, ji praplečia dvasios horizontus, versdama ieškoti pastovesnio gyvenimo įprasminimo, nusiramino ir iš vienvės kančios išsilaisvinimo.

Nors visas Milašiaus gyvenimas praėjo tylioje vienvės melancholijoje liūdint, kad pasaulyje, kurį Meilė iš meilės sutvėrė, nėra meilės, kad Dievo planai iškreipti, bet paskutiniai jo gyvenimo metai įnešė į jo

melancholiją ramybės ir giedrumo. Mat, jis jau buvo subrendęs, atsivėręs Dievui ir pradėjęs Jam intensyviau gyventi. Vieno mūsų diplomato žmona pasakojo šias eilutes rašančiam, kad vieną popietį radusi Milašių vienvėje Paryžiaus bažnyčioje, kryžmai ant žemės išsitiesusių ir paskendusių gilioje maldoje. Tai vienvės, kuris Dievuje alkstamą ir trokštamą "Tu" surado, kuris maldoje su Juo bendravo.

Vienvė gali pasidaryti ir kartais pasidaro kelias į Dievą. Bet tą kelią suranda tik aštriai vienvės paliesti žmonės. Kaip gi yra su eilinių tikinčiųjų milijonais? Ar jie turi tokį gyvą tikėjimą šalia jų esančiuoju, jų likimu susirūpinusiu Dievu? Mat, tik gyvenime tikėjime gali paskęsti vienvės skausmo aštrumas. Pats klausimas dvelktų naivumu, jei jis rimtai būtų statomas. Pakrikštytųjų ir net praktikuojančiųjų masės negyvena Dievu, nes jis nėra joms realybė ir gyvenimo ašis, apie kurią suktųsi jų minčių ir veiksmų pasaulis. Masių gyvenimo centras yra savasis "aš" ir jo interesai. Atrodytų, kad tarp tikinčiųjų ir netikinčiųjų daugumos nėra tokio didelio ir neperžengiamo skirtumo. Netikinčiųjų gyvenimas visada sukasi apie savąjį "aš". Tikintieji gi — bent pamaldų ar dvasinio pakilimo metu — truputį pagalvoja apie Dievą, bet kasdieniame gyvenime dažniausiai vaduojasi egoizmu. Čia nekalbame apie giliai tikinčiuosius. Štai kodėl ir vieni ir kiti palūžta didžioose gyvenimo bandymuose. Tik jų lūžio yra kita įtampa ir kitas atspalvis, nes tikintysis turi daugiau nusiramino galimybių.

Jėzus Kristus reikalauja iš visų save sekėjų tam tikros izoliacijos ir dvasinės vienvės, kad jie turėtų teisę vadintis Jo mokiniais. Ką gi rei-

kia tie mįslingi Viešpaties žodžiai:

"Jei kas pas mane ateina ir nelaiko nsapykantoje savo tėvo, motinos, žmonos, vaikų, brolių ir seserų, dar gi ir savo gyvybės, tas negali būti mano mokinyš" (Luk. 14, 26)?! žodžiai "nelaiko neapykantoje" negali turėti tiesioginės prasmės, nes Išganytojas nuolat pabrėžė meilės pareigą. Ar jie tada nenusako tam tikro dvasinio atstumo ir nuo visų atsiribojimo? Kitais žodžiais, ar jie nenusako dvasinės vienatvės, kad visų dėmesiu galėtume susitelkti į Vieną, į vienintelį gyvenimo Įprasminimą? Atrodytų, kad vienatvė tikrai gali pasidaryti kelias į Dievą, ir kad visi, kurie arčiau prie Dievo prieina, nuo žmonių nutolsta. Tai nereikia, kad juos mažiau bemyli, bet, priešingai, juos myli giliau, gryniau ir permotomiau. Vadinas, tokia meilė jiems Dievo jau neužstoja.

* * * * *

Baigdami šį svarstymą, pakartotinai tvirtiname, kad iš dvasinės vienatvės pastovaus išėjimo nėra. Šis konstatavimas jautrų žmogų — tikintį ir netikintį — pripildo gilaus liūdesio. Nors teologiniai nusiteikę protas labai pagrįstai galėtų matyti visuotinėje vienatvėje Dievo Apvaizdos planą, kreipiantį žmogaus dvasią į Dievą, pagal Augustino žodžius: "Sau mus sutvėrei, Dieve, ir nerami mūsų širdis, kol neatsilsės Tavyje", bet žmogaus širdis, gal mažiausiai krikšto vandens paliesta, kenčia ir jaučiasi nejaukiai. Ji mato, kad begalinė melancholija kabo virš žmonių artimųybės formų. Susitinkama, atsiskiriama, pasimetama, — štai gyvenimas! "Taip pasaulyje niekas neišsisprenžia. Rankos siekia, sutinka siekiančias rankas ir išsiskiria" (Landsbergis). O Rilke sako: "Naktis tave skiria nuo tavo kaimyno"..

Iš vienatvės išėjimo nėra. Dviejų žmonių dvasios, kažin kokių sutapimo priemonių griebdamosis, niekada nesutaps. Poetė Achmatova giliai pastebi, kad žmonių dvasiose yra riba, kuri kiekvieną jų palieka vienatvėje. Tos ribos neperžengia nei meilė, nei aistra. Tuo ji nori pasakyti, kad taip, regisi, arti sutampant dvasioms meilėje ir kūnams aistroje, pasilieka jų tarpe kažkoks nepašalinamas svetimumas ir tolimumas. Gyvenimas tvirtina, kad net artimiausiai ir visapusiškai bendravę žmonės išsiskyrę pasidaro taip svetimi, lyg nieko nebūtų buvę jų tarpe. Jei būtų jų tarpe buvusi tikra artimybė, ar būtų ji galėjusi virsti tokia tolimybe ir svetimybe?

Nors visi susiduria su vienatve, bet skausmingai išgyvena ją tik jautrieji. Ypač dvasinės vienatvės kenčia mažai kam suprantama; ne daug kas dėl jos sunkiau kenčia. Tai dvasiniai atbukę asmenys, kurių tipą vaizduoja J. Galsworthy "Forsyte Saga" romane, aprašydamas vyrą visai jam netinkamoje moterystėje, kuris vis dėlto yra ramus. Jis jaučiasi žmonos kūną turįs. Jei kas būtų jo paklašęs, ar jis nori ir žmonos sielos, klausimas jam būtų atrodęs ir juokingas, ir sentimentalus. Dauguma žmonių pasitenkina tuo, kad jie išoriniai nėra vieni, kad jie turi dažnesnių progų su kuo nors išoriniai pabendrauti. Kitokių reikalavimų jie neturi. Gilesnio dvasinio bendravimo ir išsiskyrimo jiems nereikia, nes jų vidaus pasaulis nėra pakankamai turtingas. Net ir suradę dvasiniai artimą asmenį, greičiausiai, neturėtų ko išsakyti ir iš panašaus asmens neturėtų ko išgirsti.

Jautrieji gi dėl vienatvės, ypač dvasinės, negali nekęsti. Prieš jų akis visada stovi ta liūdna tiesa, kad

Lietuvos jėzuitu provincijos jaunieji studentai Italijoje 1939 metais.

kaip vienišas žmogus gyvena nesu-
prastas, nemylimas, taip jis ir miršta
apleistas, savo mirtimi kitiems pa-
lengvindamas ir nuo kelio pasitrauk-
damas. Vienišieji žino, kad kiekvie-
nas turi išgerti likiminę kartumo tau-
rę iki dugno. Jei kuriuo metu ji buvo
pasaldinta, tai vis tiek kartumas nu-
sėdo dugnan, — jis nežuvo, ir jį ten-
ka išgerti vėliau. Jie žino, kad ir kiek-
vieną neleistiną džiaugsmą beveik
visada reikia brangiai apmokėti. Ir
kuo tas džiaugsmas buvo gilesnis,
tuo kaina didesnė. Jie taip pat su-
pranta, kad vienvėsių sušvelninimo
gali tikėtis tik vienišųjų mažuma ir
tik trumpam laikui. Iš lėto merdi
žmogaus širdis vienvėsių agonijoje.
Todėl teisingi Rilke's žodžiai: "Esame
vieniši. Galime save apgaudinėti ir
elgtis, lyg kitaip būtų. Tai viskas.

Bet daug geriau tai suprasti, kad tik-
rai tokie esame".

Tur būt, niekas nėra taip išpūdin-
gai pavaizdavęs vienvėsių, kaip Guy
de Maupassant novelėje, vardu "Gy-
venimas". Jis sako, kad dvi esybės
niekada negali susijungti širdim ir
protu. Jei žmonės ir eina susikabinę
rankomis, tai nereiškia, kad jie pilnai
susijungę. Tuo pačiu, kad žmogus
yra asmenybė, jis pasmerktas vie-
natvei. Anot Maupassant, vienvėsių
yra didžiausia mūsų buvimo kančia.
Mes nuolat stengiamės iš vienvėsių
pabėgti. Tačiau mūsų pastangos tuš-
čios. Ko besigriebtume, kaip bedre-
bėtų mūsų širdis, ir kaip betrokštų
mūsų lūpos, — mes liekame vieniši.
Kasdien leidžiamės gilyn į tamsų po-
žemį, ir niekas mums tamsioje rankos
nepaduoda. Meilę pajutę, begaliniai

nudžiungame, bet —

"Mūsų glamonėjimaisi: tai tik
maištingas ryžtas,
Tai tik bevaisis vargšės meilės
bandymas
Sulieti sielas per menką kūnų
sujungimą."

(Sully Prudon)

Kartais Įsimylėjusieji mano, kad jau pasiektas pilnas darnumas, visiškas ilgesių ir troškimų susilieimas, kad dvi sielos suplaukė viena į kitą. Bet štai vienas žodis — kaip žaibas tamsoje — parodo tarp dviejų širdžių slypinčią juodą bedugnę.

Nežiūrint vienvietės visuotinio faktų ir beviltiškumo, jautresnės širdys protestuoja prieš širdies kentėdamos viliasi prieš viltį. Bet per amžius ir tautas slenka milijoninė vienišųjų procesija. Moterys, kurias vyrai apleido, nors jos mylėjo. Vyrai, kurių žmonos "geresnius" susirado ir juos vienišus paliko. Nesibaigiančios nelaimingų vedusiųjų eilės. O kur žmonės — seni, negražūs, nesimpatiški, su fiziniais trūkumais — nuo kurių visi bėga? O kur tie, kurių skirtingos idėjos, kurie nemoka prisitaikinti, kurie negyvenimiški — todėl nesuprasti ir vieniši? Kur tūkstančiai nežinomų ir neapdainuotų herojų, kurie laužo save ir savo gyvenimą, kad nesulaužytų įstatymo, nors tas įstatymas ir žmonių išleistas? Priešios nesibaigiančios procesijos prisijungia tie, kurie vakar buvo laimingi, kurių veiduose sustingusi vakarykštės laimės šypsena. "Visų akyse tas pats", — sako Wasserman, "ta pati ugnis, tas pats nejaukumas, tas pats maldavimas, ta pati vienvietė, tas pats likimas".

Tikintysis, matydamas milijoninę vienvietės procesiją, kai širdis skausmo apimta, prisimena, kad Biblijoje Dievas vadinamas "visokios paguo-

SLAPUKAIS ŽAIDŽIĄS DIEVAS

(Iš jauno jėzuito dienoraščio)

liepos 2 d., penktadienis

Metinės rekolekcijos jau įpusėjo. Vakare išėjau pasivaikščioti. Buvo nuostabiai gražus vasaros vakaras: toks tylus ir ramus kaip siela. Visa aplinka spindėjo vasaros grožiu: tirštai spalvingi gėlynai, žaliais gojais uždengti takai, ir už tvoros auksinėmis galvomis siūbuodami rugiai. Saulė bėrė paskutinius savo spindulius, kurie žaidė mirgėdami žaliuojančių lapų jūroje. Liekna smilga siūbavo nuo lengvo vakaro vėjelio. Takas vingiavosi pro išsišakojusius ber-

dos Tėvu", ir poetės Lasner - Schueler žodžiai, virtę širdyje malda, veržiasi iš jo lūpų:

"O Dieve, esu pilnas liūdesio.
Imk mano širdį į savo rankas".

Alfonsas Grauslys

Redakcijos priedas. Autorius prašo pranešti, kad pirmame šio ciklo straipsnyje, Redakcijai jį aptrumpinus, kai kuriose vietose buvę šiek tiek nutolta nuo autoriaus minties niuansų.

žus, pro kūdrą, kuri žaliu paviršium apsiklojus ramiai tūnojo. Sutana ritmingai glostė tirštą žolės kilimą. Mintys, gimusios rekolekčių tyloj ir ramybėj, dabar kilo ir veržėsi aukštyn. Net ir platūs javų ir dobilų laukai buvo tokie tylūs, lyg ir jie būtų paskendę rekolekčių susikaupime. Štai ir mūsų senas žalumynais apaugęs vasarnamis. Tai viena iš mano mėgiamiausių vietų: stovi gale lauko, nuošaliai nuo namų; jo sienos — tai vielomis besidriekiančios laukinės rožės, o stogas — tik apie balkelius tankiai susipynę vijokliai. Atsisėdau po šia lapuota pastoge.

Tas nuostabus vasaros vakaro grožis žavėjo ir akį ir sielą. Giliai atskvėpęs gaivinančiai kvepiančio oro, atsilošiau į rožėmis išpintą sieną ir žvilgsnis paskendo aukštoj mėlynėj. Mintys, pabudintos, šio nuostabiai puikaus vasaros laukų grožio, kiau-rai smigo per dangaus mėlynę ir siekė kažkur aukščiau. Jausmai, susižavėję grožiu ir pabudinę sielos gelmes, aptilo. Siela vis daugiau atsipalaidavo nuo apčiuopiamo grožio ir tikėjimo akimis ieškojo paties grožio šaltinio. Akys nebematė supančios aplinkos, nes siela buvo traukiama prie dvasinio, amžinojo grožio. Dvasios Dievas vilioja sielą, pasislėpęs po sutvertu grožiu. Jis nuostabiai pasaulyje išpaudė savo amžinojo grožio pėdsakus. Mirtingasis gali grožėtis tik paties Grožio žemišku atspindžiu, nes jo žmogiška prigimtis nepakeltų tiesioginio Dievo grožio spindėjimo. Šis grožio Dievas traukia žmogaus širdį prie savęs per savo sutvertus kūrinius. Dievas, palikęs šiuos savo "grožio pėdsakus" pasaulyje, laukia, kad žmogus, atradęs tuos pėdsakus, ieškotų jų išpaudėjo. Jis savo dvasinį grožį atveria kiekvienam, kuris Jo ieško. Dievas, prisi-

dengęs gamtos nuostabiu grožiu, vilioja žmogaus sielą prie savęs. Jis tartum žaidžia slapukais".

Nors pačios gamtos grožybės jau žmogų apipila džiaugsmu, bet tas džiaugsmas negali būti lygus tam džiaugsmui, kurį siela pergyvena, atradus to grožio Sutvėrėją — Dievą, kuris "žaidžia slapukais". Ieškančiam Jis duodasi atrandamas. Suradusiam Dievą tikėjimu Jo kūrinuose, Jis pasireiškia ypatingu artumu. Jis šaltą žmogaus širdį uždega meile, meile kuri galingai liejasi, kyla ir paskęsta maldoje. Jo malone pagristas antgamtinis bendravimas, ta vienybė su Dievybe, tampa žmogaus laime, nors žmogus dar lieka suvaržytas savo žemiško gyvenimo raiščiais. Bet jo sieloje malda liejasi džiaugsmo srovėmis, pasireikšdama garbinimo, dėkingumo ir džiaugsmo meile.

Šios maldos pašvaistė kaip aiškiai šviečia kiekvieno žmogaus tikslas! Mirtingasis yra sutvertas tiktai Meilei, tiktai tai tikrai ir prasmingai Meilei — Dievui. Bet koks tebūna žmogaus gyvenimo kelionės rūbas, bet koks jo žemiško gyvenimo vaidmuo, jis yra pašauktas artėti prie Dievo — mylėti Jį visa savo kilniausia prigimtimi. Žmogiška širdis, nuplauta atperkamojo Kristaus kraujo, yra traukiama tiktai prie vieno jos natūralaus egzistencijos tikslo — Dievo meilės. Žmogaus širdis gali tiek daug talpinti meilės, kiek jos reikia tobulai mylėti Dievą — Kūrėją. Kartą dieviškos meilės paliesta žmogaus širdis nerims per amžius, kol nesusijungs amžinai su pačia Meile. Ji blaškysis po gyvenimą ir, atradus džiaugsmą kuriame nors tvarinyj, dar labiau nusivils, kai patirs, kad tas negali patenkinti jos nenumalšinamų troškimų. Didysis šv. Augusti-

nas tą pat pergyveno. Jo nusivylimas žemišku gyvenimu pagimdė šiuos amžiais prasmingus žodžius: "Tu sutvėrei, O Dieve, mus tikrai sau, ir mūsų širdys tol nerims, kol nesiilsės Tavyje."

Žmogaus gyvenimo tikslas — mylėti, jis yra natūralus, kyla kiekvieno žmogaus sieloje. Dieviška meilė malonėmis klotu taku aplanko kiekvieną sielą. Žmogaus širdį Ji traukia prie savęs, prie pačios Meilės šaltinio. Tas traukimas yra toks stiprus, kad jis yra galingesnis už bet kokią žemišką meilę: šeimos meilę, tėvų meilę ir draugišką meilę. Ir, tik mylint pačią Meilę, visos kitos meilės formos įgauna prasmę ir reikšmę. Tikra Dievo meilė, rusenanti kiekvieno žemės keleivio širdyje, nesusiduria konflikte su žemesne meilės forma. Tik maldos momentais išryškėja kiekvieno žmogaus didysis pašaukimas — mylėti pačią Meilę. Tas didysis pašaukimas, pašaukimas žengti tiesiai prie Dievo meilės, duos prasmę bet kokiui žemiškos kelionės rūbui vilkinčiam mirtingajam ir suteiks jo gyvenimui nekintamą laimę. Ar tas Dievo jėga suformuotas meile spinduliuoti sutvėrimas vilkės sutaną ar paprasto darbininko rūbą, ar vienuolės abitą ar gailestingosios seselės chalata, ar jis puošis turtuolio ar vargšo apsiaustu, jis bus laimingas, kai bus iš žemiško rūbo išvilktas, jeigu jis visada ėjo tiesiai savo didžiojo pašaukimo keliu, jeigu jis gyveno Meilei.

Vakaro tylą sudrumstė virš galvos medžių šakomis šokinėdama voveraitė ir išblaškė susikaupusią sielą. Dangus vakaruose spindėjo ugniniais atspalviais, nes saulė vos kybojo virš kalnų stuburkaulio. Vakarinis dangaus skliautas buvo išdraikytas nusitęsusiaisiais debesėliais, kuriuos

nusileisdama saulė tartum šlavė pasakui save. Saulėlydžio grožis, kuris ne bet koki vakarą yra toks spalvingas, tartum užburiančiai veikė. Jokio menininko teptukas to saulėlydžio grožio nebūtų taip pilnai pagavęs drobėje. Ir jautriausio menininko siela nebūtų pagavusi tų nuostabių spalvų šešėlių, kurie harmoningai derinosi, pereidami iš raudonumo į galsvumo niuansus. Pažvelgęs į šį reginį, susižavėjau, ir siela, kuri tik neseniai skendo Dievo artume, tapo išblaškyta. Būtybės gelmėje kilo skausmas ir pasidalinęs traukimas. Tą eterinę sielos ramybę sudrumstė konfliktas, kilęs tarp amžinojo ir sutvėrtojo grožio. Sutvertasis grožis nukreipė sielą nuo Dievo, pririšdamas prie savęs. Koks klastingas yra materialinio grožio užbūrimas! Vietoj vedęs prie Dievo, kuris "žaidžia slapukais", pasaulio grožis atitraukia dėmesį nuo esmės ir užburia prabėgančiu grožiu. Žmogaus siela jautri grožiui, ieškodama laimės, labai dažnai paklysta. Tada sieloje kyla skausmas, pasidalinimas. Siela, kurios gelmėse yra įdiegtas instinktas veržtis prie Dievo, yra prirakinama prie žemiškos traukos.

Kiek nedaug yra tų kilnių sielų, kurios nė kiek nebuvo suklaidintos sutvėrtojo grožio, bet visada virš jo rado ir grožėjosi amžinu grožiu — Dievu. Kiekvienas žmogus daugiau ar mažiau yra tapęs stabmeldžiu, garbinąs bet kurią sutvėrto grožio išraišką, nesurišdamas jos su Dievu. Ar yra tokių žmonių, kuriuos kiekvienas žemiškas džiaugsmas, malonumas, grožis nukreipia į dangų? Kiekvieno asmens gyvenimo istorija susideda iš tūkstanteriopų prisirišimų prie žemiško malonumo formų. Žmogus labai dažnai džiaugiasi tik

dalina laime ir ilgai nesitęsiančiu malonumu.

Bet žmogus juk sutvertas pilnai ir amžinai laimei. Čia ir kyla skausmas ir konfliktas, nes daugiau ar mažiau, vėliau ar anksčiau, kiekvienas žmogus nusivils ta dalina laime, kuri jo pilnai negali patenkinti. Tą vidinį skausmą, kurį dabar sukėlė šokinėdama voverytė, pergyvena kiekvienas žmogus. Kiekvienas žmogus gyvenimo sukuriuose yra išblaškomas, ir jo siela nukrypsta nuo dangaus aušrinės ir paskęsta žemiškame žibėjime. Tai yra viso skausmo pradžia ir kančios esmė: praradimas Dievo, paklystant Jo sutvertuose kūriniuose. Siela tada pergyvena didelį nusivylimą. Kūrėjas sutvėrė viską tik tam, kad per tai žmogus lengviau rastų Jį, meilės Dievą. Bet kaip dažnai žmogiškos akys nepakyla virš žemiškumo, bet paklysta tik žemiškų tvarinių grožyje, daliniame malonume ir trumpai tveriančiame džiaugsmu! Visi žemiški sielos skausmai šakojausi iš šio nusivylimo, kurį žmogus patiria, kai vietoj Dievo pradeda garbinti bet kokią Jo tvarinį. Dieviškų ir žemiškų jėgų traukimas pasireiškia kiekvienoje krūtinėje: ieškoti Dievo — mylėti tobulai, ar garbinti laikinąjį tvarinį — mylėti stabmeldiškai. Stabu gali tapti bet koks sutvėrimas trumparegiui žmogui.

Kodėl tiek daug gaivumo, tiek daug grožio yra suteikta taip neesmingiems dalykams? Kodėl pasaulis yra toks apgaulingas? Kodėl žemiškam grožiui yra suteikta tiek daug traukimo? Vietoj, kad pasaulis būtų paskendęs žydinčiame grožyje vedęs prie dangiško, prie esmės ir rodęs pasaulyje Dievo pėdsakus, jis suvedžioja, apgauna, išblaško Dievop kylančius žmogaus atodūsius. Vietoj buvęs kelrodžiu į tikros laimės šal-

tinį, jis bando patenkinti savimi ir nukreipti tik į tikrosios laimės atspalvius?

Puolęs žmogus niekada vienas nebūtų galėjęs pasiekti savo laimės tikslo, jeigu Dievas, tapęs žmogumi, nebūtų supratęs ir pats pergyvenęs žemiškus skausmus. Tvarinių traukimas prie savęs būtų buvęs per stiprus, kad leistų žmogui pakilti prie Dievo. Bet tą kančią, tą traukimą prie to, kas dangiška ir kartu prie to, kas žemiška, Dievas-Žmogus nugalėjo taip pat k a n č i a . Nors tūkstanteriopi žemiškos laimės atspalviai žmogų magnetiniai vilioja, jis yra užtikrintas, kad gali atsiplėsti nuo žemiškos traukos ir pakilti į savo galutinio tikslo ir visuotinos laimės dausas. Dievo siunčiama malone pastiprintas žmogus gali pasistiebti net iki pačio dangaus!

Nuo žemiško konflikto, nuo skausmų ir kančios niekas nėra išskirtas. Tik vieniems tai tampa kelias į heroškumą, o kitiems, kurie neišstengia atsiplėsti nuo momentinio džiaugsmo, — kelias į nusivylimą. Kančia yra toji iš dangaus mesta ugnis, kuri padalina žmoniją į dvi grupes: į tuos kurie tik antraeiliai myli Dievą, kuriuos mes vadiname stabmeldžiais, ir į tuos, kurie tobulai ir vispusiškai myli ar stengiasi mylėti Dievą, ir tuos mes vadiname herojais arba šventaisiais. Paskutinieji su Dievo pagalba pakyla virš žemiško traukimo, pergyvendami skausmą, kuris juos nuskaidrina lyg ugnis auksą, ir tampa pasaulio nugalėtojai, atrasdami meilės Dievą. Nors jie gyvena pasaulyje ir džiaugiasi jo grožiu, bet, atradę tikrą savo laimės šaltinį, jie gyvena Dievo dvasios artume, nes jie išstengia atrasti "slapukais žaidžiantį" Dievą. G. S.

“RAMUSIS AMERIKIETIS”

Neseniai pasirodė nauja anglų rašytojo Graham Greene knyga, vardu "Ramusis Amerikietis" (The Quiet American, New York, 1956, The Viking Press). Graham Green yra įdomus ir gabus rašytojas, kuris paskutiniu laiku katalikų tarpe buvo pagarsėjęs savo knygomis: "The Power and the Glory" ir "The Heart of the Matter". Šiose knygose jis apreiškė daug religinės šviesos ir išminties apie žmogaus prigimtį nuodėmėje ir kaltės pažinime. Savo paskutinėje novelėje rašytojas parodo mažiau religinės žmogaus kritikos, nors viena kita religinė mintis sušvinta knygos paviršiuje. Atrodo, kad "Ramiojo Amerikiečio" novelė yra tobulesnė savo forma negu turiniu. Rašytojas parodo savo nepaprastą gabumą pasakoti ir nagrinėti. Šioje novelėje įvairūs klausimai apie mūsų laikų žmogų, ramųjį amerikietį, pasilieka atviri ir neišspręsti.

Knygos dedikacijoje rašytojas pasisako, nenorėjęs rašyti istorijos. Tai reiškia, kad jis nesiekė istorinės tiesos apie amerikietį ir kitus asmenis mūsų laikų istorijoje. Jis nenorėjo būti istorikas, bet literatas. Tačiau, nežiūrint šios pateisinančios aplinkybės, turime pripažinti, kad jo vaiz-

duojamas amerikietis daug kam nepatiks. Knygoje yra net gana naivių pasisakymų prieš amerikiečius. Taip pat netrūksta ir antiangliškos tendencijos. Novelė kritikuoja ne tik amerikietį, bet ir anglą. Nenuostabu, kad rusai, kaip laikraščiai rašo, skuba išsiversti šią novelę, siekdami savo tikslų.

Rašytojas pasirenka lordo Byrono žodžius kaip motto: "Mūsų amžius yra pilnas naujų išradimų... žudyti kūnui ir gelbėti sielai. Viskam buvo padaryta propaganda su geriausiomis intencijomis."

Trys asmenys

Veiksmas vyksta Indokinijoje karo metu. Karo ugnies prieblandoje susitinka trys asmenys Saigono mieste: Alden Pyle, Tom Fowler ir Phuong. Jie yra pagrindiniai novelės personažai. Alden Pyle, amerikietis, yra Ekonominės Pagalbos diplomatas Indokinijoje. Tom Fowler, britas, yra karo žurnalistas. Phuong, gražioji anamitė, kurtizanės vaidmėyje.

Laikysenos atžvilgiu ši trejukė taip atrodo: amerikietis yra nekaltos ramybės nešėjas, britas — realistas iki sauso empirizmo, Phuong atrodo kaip moteris be charakterio vyro šešėlyje. Yra ir daugiau šalutinių figūrų, kurios tarnauja tik pagrindinėms apšviesti.

Pirmiausia pažvelkime į ramųjį amerikietį. Rašytojo akyse jis yra asmuo, kuriam trūksta istorinio patyrimo. Jis yra susidaręs savo nuomonę apie Indokinijos karą. Ieškodamas klausimo išrišimo, jis neina nei pas prancūzus nei pas vietnamiečius. Sako, klausimo išrišimas yra trečios jėgos principu, kuris yra kiekviename konflikte. Ir čia, rašytojo nuomone, amerikietis pasuka blogu keliu. Rašytoją labiausiai jaudina ameri-

kiečio ramumas konflikte. Jis žino, kad ramybė yra gėrio troškime. Gėrio troškimas nuteikia žmogų ramybei. Amerikiečio gėris yra ekonominėje gėrybėje. Harvardo universiteto diplomą 32 metų viengungio rankose, paskui keletas knygų apie Azijos klausimus padės amerikiečiui kurti ramybę, siekiant ekonominės gėrybės, kurioje maišosi ginklai ir vaisiai. Vaistai yra geri. Ir ginklai yra geri. Bet pasisuka generolas The, ir ginklai patenka ne ten, kur reikia. Amerikietis suklumpa gėrybių dalinime. Pagaliau mirtis išriša ramybės klausimą. Amerikietis žūsta, kaip nekaltas karo auka. Ir Graham Green sako: "Apsaugok mus. Viešpatie, nuo gerųjų ir nekaltųjų..."

Šiuose žodžiuose apie amerikietį prasideda britų kritika. Nekaltojo ir gerojo žmogaus mirtis yra šios kritikos šaltinis. Tom Fowler, britas reporteris, yra empiristas. Gal tai yra reporterio profesijos dvasia. Britas yra patirto fakto žmogus. Amerikietis tiki Dievą. Britas netiki. Opiumas yra faktas. Alkoholis yra faktas. Moteris yra faktas. Britas yra fakto reporteris. Klausimai rišasi įvykusio fakto keliu. Brito širdyje gyvena Epikūras, kuris sudrumsčia ne tik jo, bet ir amerikiečio ramybę. Gal labiausiai britų sujaudina amerikiečio pasiaukojimas jo gyvybės išgelbėjime. Iš karto britas nori atsisakyti pagalbos: "Palik mane!" Bet ne, ramusis amerikietis vis tiek britą išgelbsti. Kai amerikietis miršta, britas negali sulaikyti savo susijaudinimo. Pasiaukojimas yra vertybė, kuri jį išmuša iš vėžių. Jis jaučia, kad po amerikiečio mirties yra kažkas netvarkoje. Neramu darosi, kai miršta ramus žmogus.

Čia britas atitaiso ramiojo amerikiečio garbę. Atrodo, kad čia prasi-

deda kita malda: "Neleisk, Viešpatie, būti atskirtu nuo nekaltojo ir gerojo žmogaus, kuris mokėjo pasiaukoti". Atrodo, kad nekaltumo ir gerumo katastrofa istorijoje po mirties parodo savo tikrąją vertę.

Tarp britų ir amerikiečio svyruoja trečiasis asmuo — Phuong, gražioji anamitė. Tai moteris, kuri pasilieka instinkto žaislu. Amerikietis ją norėtų iškelti prie šeimos gyvenimo, o britas seka įvykusio fakto logiką, kurioje jis pasilieka meilės fakto reporteris. Žaislas tampa nuosavybe aistros keliu. Anamitė pasilieka naivi savo istoriniame nekaltume: ji nematys nei Empire State dangoraižio nei Grand Canyon. Amerikiečio jau nebėra. Pasilieka britas — paskutinė žaislelio galimybė.

Išvados

Gal vieną svarbesnę mintį reikėtų iškelti iš šios knygos. Tai žmogaus pažinimas. Rašyti apie žmogų reiškia žmogų pažinti. Čia pasipila klaidingos britų reporterio mintys apie žmogaus pažinimą: "Ar ne geriau būtų, jeigu mes nesistengtume pažinti, priimdami faktą, kad joks žmogus niekados kito nepažins; niekados nepažins nei vyras žmonos, nei meilužis savo mylimosios, nei tėvai vaiko. Gal būt, dėl to žmogus išrado Dievą — būtybę, galinčią pažinti. Gal būt, jeigu aš norėčiau būti suprastas arba norėčiau kitą suprasti, aš apgaučiau pats save, manydamas esąs tikintis. Bet aš esu reporteris. Dievas egzistuoja tik poetams" (73 psl.).

Žmogus bando pažinti žmogų. Britas bando pažinti amerikietį. Pažinime gali būti nusivylimo, gali būti daug ribotumo. Reporteris pasilieka faktų ribotume, bet didieji prieis prie Dievo reikalavimo žmogaus pažinime. Žmogaus pažinimo ribotumas at-

veria Dievo egzistenciją. Joje žmogus gali būti pažintas. Gyvenime reikia rinktis: būti tik reporteriu, ar dideliu rašytoju. Reporterui faktai uždengia Dievo veidą, nes jis pasitenkina tik tuo, ką mato ir girdi. Dideliam rašytojui apsireiškia Dievas. Rašytojai, kurie nematė Dievo, buvo tik žmogaus ribotumo reporteriai.

K. Pečkys, S. J.

Iš filmų pasaulio

HELEN OF TROY

Troja, garsusis senovės miestas, saugojąs Helesponto sąsiaurį, įkvėpė ne tik Homerą, bet ir filmą, kuris pasirodė "Helen of Troy" vardu. Tikrai įkvėpė, nes šiame filme randame beveik visus elementus, atsakingus už pasisekusį filmą. Intriguojantis ir romantiškas turinys priklauso Homerui, bet filmo skriptas ir režisūra sugėbėjo pasinaudoti turtingu epu taip bliviai ir taupiai, kad gili senovė atsiveria prieš mūsų akis autentiška ir gyva.

Homeras aprašo dešimties metų karą tarp graikų ir trojiečių, prasidėjusį 1184 metais prieš Kristų. Karo priežastis — Elena, Spartos karaliaus Menelajaus žmona, kurią paviliojo Paris, Trojos karaliaus Prijamo sūnus. Nors graikai buvo skaitlingi, narsūs ir išradingi, bet gerai sutvirtinto miesto paimti neištengė.

Ne veltui Oriento posakis, kad "už vieną graiką duoda dešimt žydų". Karą laimi ne jėga, bet gudrumas. Pasirodo medinis aklys, kurio tuščiuose viduriuose slėpėsi graikų kareiviai, kai visa armada nudavė pasitraukimą. Nedaug kareivių buvo medinio arklio viduriuose, bet daug

nereikia iš vidaus atidaryti miesto vartus, kai gyventojai nugėrė miegojo.

Filmas gana smulkmeniškai parodo anų laikų miestų apgulimo techniką ir mašineriją. Režisierius sugėbėjo išlaikyti lygsvarą ir proporciją tarp nuolat gyvo karinio fono ir pulsuojančios dviejų jaunuolių meilės, kuriuos skyrė tauta, bet jungė širdis. Kai Elena ir Paris buvo pasirengę žengti į bekraštį laisvės džiaugsmą, kardas pervėrė narsųjį Trojos princą.

Muzika gera, bet jai trūksta archajinio elemento tiek melodinėje linijoje, tiek ritmuose. Rossana Podesta (Elena) ir Jacques Šernas (Paris) vaidina pasigėrėtina.

SERENADE

Mario Lanza grįžta į ekraną 100 svarų lengvesnis, nuolankesnis ir įdomesnis. Nors didžiųjų laikraščių muzikos kritikai, prisimindami tas dienas, kai temperamentingasis tenoras būdavęs sunkiai sukalbamas, net šiandien jam gaili palankaus žodžio ir kaip seniau, taip ir dabar dideliu menininku jo nelaiko, mums atrodo, kad Lanza subrendo savo asmeniu, ir jo dainavime pastebima pasikartojančių pastangų įnešti daugiau subtilumo, niuansų ir dinaminio įvairumo. Žinoma, jis dar per daug šaukia, bet tas jo šauksmas mums gražus ir didingas, kaip vaivorykštės j uosta virš griaudžiančių krioklio vandenų.

Nors arijų parinkimas yra pusėtinai vykęs, bet jo dainuojamos dainos galėjo būti įdomesnės ir turiningesnės. Religiniai sentimentalai scena senoje Meksikos bažnyčioje bus ne vienam prie širdies, nes Schuberto "Ave Maria" yra dieviškai gražus dalykas, bet vis dėlto norėtusi išgirs-

ti ką nors ir religinio ir naujo. Net titulinė daina mums atrodo silpnoka ir nemelodinga.

Sarita Montiel, žvaigždė iš Ispanijos dangaus, sukuria temperamentingą meksikietę, kurios meilė gyva nesvyruojančiu pasiaukojimu. Joan Fontaine vaidina turtingą ir aristokratišką meno mecenatę vieningu pastovumu, gracija ir išbaigtumu.

JUBAL

Silpnai sumegztas epizodas iš Amerikos Vakarų gyvenimo. Apystambis gyvulių ūkio savininkas (Ernest Borgnine) nusisamdo pakeleivį, vardu Jubal (Glenn Ford), kurį jis rado pusgyvį ant viešo, bet tuščio kelio. Kiti darbininkai jį priima nuoširdžiai ir draugiškai, išskyrus vieną (Rod Steiger), išsiūrėjusį savininko žmoną ir nujaučiantį varžovą naujai nusamdytajame. Pastarasis greit pastebi neslepiamo savininko žmonos dėmesį, bet laikosi tvirtai ir atokiai. Deja, ir savininkas parodo jam daugiau dėmesio ir pasitikėjimo negu kitiems darbininkams, pasirinkdamas jį dešiniaja ranka.

Pavydas ir aplinkybių sutapimas meta kaltės šėšėlį ant Jubal, kuris smuklėje gurkšnodamas skundžiasi likmiu, o kai išpėtas pakelia akis, į jas žiūri kerštu degęs savininko veidas ir šautuvo vamzdis.

Glenn Ford vaidina gerai ir įtikinančiai, nes jis punkus ir patyręs aktorius, bet jo vaizduojamam asmeniui trūksta tikslingo dvasingumo, kuris pateisintų kilnių nusistatymų pastovumą. Ernest Borgnine originalus ir vientisas. Valerie French vaidina Kanados prancūzė, vyro nemylinčią žmoną, kuri dairosi pakaitalo prieinamoje aplinkoje. įdomiausias yra Rod Steiger, kurio sukurtas cha-

rakteris iš visų išsiskiria tikrumu, gyliu ir užburiančiu tikrovės pajautimu.

Filmas turi daug gražių vaizdų iš spalvingosios Wyoming valstybės.

THE PROUD ONES

Robert Ryan vaidina miesto maršalą iš anų laikų, kai tūkstantinės gyvulių bandos iš Texas valstybės pasiekė Amerikos Vakarus ir davė pradžią staigiam miestiečių praturtėjimui, sukūrė auksinę progą sukčiavimo meisteriams, kurių talentas glūdėjo svetimo pinigų perkėlime į savąją kišenę. Miesto maršalui teko pareiga palaikyti tvarką pilname gyvybės mieste, kurį valdė jau ne įstatymas, bet pinigai.

Mieste pasirodė jaunikaitis (Jeffrey Hunter), norįs atsiskaityti su maršalu, nes pastarasis nušovęs jo tėvą. Maršalas bandė paaiškinti aplinkybes, kurios kartais keistu sutapimu iškreipia įvykius ir žmogaus nekaltumą apgaubia kaltės šešėliu. Jaunikaitis ilgai svyravo, negalėdamas apsispręsti, kol pats neatsidūrė panašiose aplinkybėse.

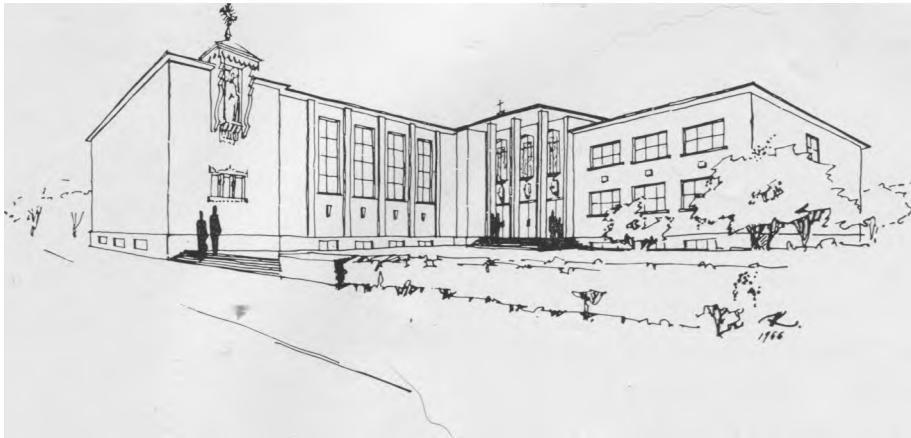
Virginia Mayo vaidina abejotinos praeities merginą, kurios grožis ir reformuotas dabarties gyvenimas verčia maršalą pirkti sužadėtuvių žiedą.

Filmas šabloniškas, plokščias ir nežinia, kam naudingas.

Bruno Markaitis, S. J.

Imk, Viešpatie, visą mano laisvę, atmintį, protą ir valią. Visa, ką turiu, Tu man esi davęs. Visa tai Tau, Viešpatie, gražinu ir Tavo valiai pavedu. Duok man tik savo meilės ir malonės, ir to man užteks.

Šv. Ignacas

Naujuose tėvų jėzuitų namuose bus skirta daug vietos visuomenės ir organizacijų veiklai. Čia bus graži salė kultūriniam parengimui, erdvūs kambariai lituanistikos mokyklai, atskiri būklai skautėms, skautams ir ateitininkams. Šių namų statybai aukas galima siųsti šiuo adresu: Jesuit Fathers, 5541 S. Paulina St., Chicago 36, 111.

PAŠAUKIMO KLAUSIMU

Kartais vienas kitas jaunuolis arba kunigas pasiteirauja, ar dabar lietuviai jėzuitai priima kandidatus į kunigus ir į brolius. Kai kurie mano, kad dabar, gyvenant ne savo šaly, neturint savo naujokyno ir studijų namų, tai yra neįmanoma. Norime paaiškinti, kad ir dabar kandidatus priimame. Jie atlieka naujokyną ir studijas Amerikoje arba kur nors kitur, bet priklauso Lietuvos Jėzuitų Provincijai ir ruošiasi darbui Lietuvoje. Norintieji tapti kunigais, turi būti baigę bent aukštesniąją mokyklą (High School). Norint tapti broliukais, užtenka mokėtis skaityti ir rašyti.

Kai kas labai klaidingai galvoja, kad pašaukimas į dvasinį luomą tai yra kažkoks nepaprastas dalykas, skirtas tik nepaprastiems asmenims. Niekas ypatingo čia nereikia: užtenka būti fiziniai ir dvasiniai sveikam ir turėti gerą intenciją.

Norintieji daugiau informacijų, gali kreiptis į lietuvius jėzuitus Čikagoje.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Lordas Robertas Baden - Powell'is. SKAUTYBĖ BERNIU-KAMS. Vertė Viktoras Kamantauskas. Redagavo Vytautas Čepas. II-oji lietuviškoji laida. Išleido L. S. B. Vadija 1956 m.

Tai knyga, kuri išplatino skautybės idėją po visą pasaulį. Milijonai berniukų ir mergaičių yra perėję per skautų organizaciją, susipažinę su jos metodais ir išmokę labiau gerbti ir vertinti kiekvieną Dievo kūrinį, o ypač žmogų — savo artimą.

Šios knygos ir skautų organizacijos tikslas geriausiai bus nusakytas paties steigėjo testamentu žodžiais:

"Aš tikiu, kad Dievas leido mus į šį gražų pasaulį, kad bes būtume laimingi ir džiaugtumės juo... Gamtos pažinimas atskleis jums, kiek daug gražių dalykų Dievas sutvėrė pasaulyje jums džiaugtis. Būkite patenkinti tuo, ką gavote. Žiūrėkite į šviesiąją dalykų pusę, o ne į tamsiąją. Pats tikrasis kelias į laimę yra nešti laimę kitiems žmonėms. Bandykite juo eiti ir palikite šį pasaulį truputį geresnį, negu jį radote. Ir kai ateis jūsų eilė artėti prie mirties, jūs galėsite mirti laimingi, jausdami, kad neleidote laiko tuščiai, bet padarėte visa, ką galėjote..."

KNYGŲ LENTYNA. Lietuvių Bibliografinės Tarnybos Biuletenis, nr. 10—12, spalio-gruodžio mėn., 1955.

Immaculata Press

"LAIŠKAI LIETUVIAMS" 5541 S. Paulina St., Chicago 36, Illinois